

Projekt

z dnia 5 września 2018 r.

Zatwierdzony przez

**UCHWAŁA NR
RADY GMINY PĘCŁAW**

z dnia 4 czerwca 2018 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Pęcław na lata 2018 – 2021

Na podstawie art.18 ust.2 pkt.15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym /Dz. U z 2018, poz.994 z późn. zm./, art.87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami /Dz. U z 2017, poz.2187 z późn. zm./ **Rada Gminy Pęcław uchwala, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Pęcław na lata 2018 – 2021 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Przewodnicząca Rady

Dorota Jewniewicz

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2018 - 2021

Gmina Pęcław

Opracowanie:

Wioletta Wrona – Gaj

Mariusz Gaj

Fotografie:

Mariusz Gaj

Damian Bernaszuk

Fundacja Otwartego Muzeum Techniki

Pęcław 2018

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania Programu	3
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	4
3.1. Podstawowe uwarunkowania prawne	4
3.2. Pozostałe uwarunkowania prawne	8
3.3. Pozostałe uchwały i akty prawa:	11
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	11
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	11
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	15
4.3. Pozostałe dokumenty, w tym na poziomie powiatu:	19
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	20
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy):	20
a) wynikające z dokumentów o charakterze strategicznym:	20
b) wynikające z opracowań wyznaczających kierunki polityki przestrzennej gminy.....	22
5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	24
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	43
Obiekt	44
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	45
5.5. Propozycja aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków	46
5.6. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	47
6. Analiza szans i zagrożeń dla środowiska kulturowego gminy Pęcław	48
7. Założenia programowe	49
7.1. Priorytety programu opieki	49
7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki	50
7.3. Szczegółowe postulaty ochrony konserwatorskiej dziedzictwa kulturowego gminy Pęcław:	53
8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	55
9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	56
10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	57
10.1. Środki publiczne	58
10.2. Środki prywatne:	69
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	69
13. Aneksy	70

1. Wstęp

Przedmiotem niniejszego opracowania jest dziedzictwo kulturowe Gminy Pęcław, odzwierciedlające historię i znaczenie tego regionu. Lokalne zabytki stanowią bowiem istotny element krajobrazu kulturowego, kształtując indywidualną tożsamość mieszkańców regionu. Gmina będąc dysponentem zarówno wartości materialnych, jak i niematerialnych, ma za zadanie zachowane dziedzictwo przeszłości przechować oraz zadbać o jego stan, celem przekazania następnym pokoleniom.

Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Gminny program opieki nad zabytkami sporządzany jest przez Burmistrza, następnie po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Gminy. Program ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Burmistrz przedstawia Radzie Gminy sprawozdanie z wykonania Programu.

Głównym celem powstania Programu jest określenie kierunków działań w zakresie ochrony dziedzictwa, pozwalające na skuteczne zarządzanie zasobami kulturowymi na równi i w harmonii z działaniami gospodarczymi czy społecznymi. W rezultacie wyeksponowanie walorów spuścizny materialnej i poprawa jej stanu zachowania umożliwi rozwój turystyki regionalnej w oparciu o lokalny produkt i tradycję. Przyjęty przez Radę Gminy w formie uchwały gminny program opieki nad zabytkami służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program określa również procedurę i przepisy prawa, pozwalające na wprowadzenie poprawnej polityki w zakresie dziedzictwa kultury oraz mechanizmy finansowania ich ochrony. Adresowany jest do mieszkańców gminy, w tym do właścicieli objętych ochroną obiektów, władz samorządu terytorialnego, miejscowych organizacji i władz Urzędu Gminy, mogących w praktyce zastosować się do nakreślonych postulatów i możliwości działań.

Poniższy program stanowi kontynuację opracowanego Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2014 – 2017 przyjętego uchwałą nr XXVI/169/14 Rady Gminy Pęcław z dnia 11 marca 2014r.

2. Podstawa prawna opracowania Programu

Podstawę prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Pęcław stanowi art. 21 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 z dnia 17 września 2003 r. z późniejszymi zmianami, ostatnia nowelizacja Dz. U. z 2017 r. poz. 2187, z 2018 r. poz. 10.), w którym wprowadzony został obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, w oparciu o ewidencję oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. W przypadku programów na poziomie gminnym podstawą jest Gminna Ewidencja Zabytków. W myśl artykułu 87 ust 1 w/w ustawy Wójt (bądź Burmistrz/ Prezydent Miasta w przypadku gminy miejskiej) sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami.

W ust. 2 art. 87 wymienione zostały zasadnicze cele sporządzenia programu:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zgodnie z ust. 3-5 art. 87 w/w Ustawy... Gminny Program Opieki nad Zabytkami przyjmuje Rada Gminy po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, po czym program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu Wójt/ Burmistrz/ Prezydent Miasta/ Gminy co 2 lata sporządza sprawozdanie, które jest zobligowany przedstawić Radzie Gminy.

Jednocześnie ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnione zostają w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 19 ust. 2 w/w Ustawy...).

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

3.1. Podstawowe uwarunkowania prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.z 1997, nr 78, poz. 483, z późniejszymi zmianami)

Zgodnie z Konstytucją RP Państwo Polskie „strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju” (art. 5) oraz „stwarza warunki upowszechnienia i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju” (art. 6, ust.1), natomiast „każdy [obywatel] jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa” (art.86). Rzeczpospolita Polska ma zatem obowiązek chronić dziedzictwo kulturowe, na którego straży powinni stać także obywatele państwa.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Tekst jednolity: Dz.U. 2017 poz. 2187)

Ustawa reguluje pojęcia: zabytku oraz ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, określając politykę zarządzania zabytkami, w tym kompetencje organów ochrony, administracji rządowej i samorządowej, formy ewidencjonowania zabytków, finansowania ich opieki, etc.

W artykule 3 Ustawy... wprowadza pojęcie zabytku, za który uznaje „nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”. W art. 6 rozgraniczone zostały różne formy zabytków. Wszystkie z nich podlegają ochronie bez względu na stan zachowania:

- 2) za zabytki nieruchome uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji;
- 3) za zabytki ruchome uznaje się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 4) zabytkami archeologicznymi są pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej, będące, wedle art. 3, zabytkiem nieruchomym, formą powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałości egzystencji i działalności człowieka, złożonej z nawarstwień kulturowych wraz z wytworami, ich śladami (zabytkami ruchomymi).
- 5) roboty budowlane to roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 6) badania konserwatorskie to działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 7) badania architektoniczne są to działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 8) badania archeologiczne są to działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 9) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny to przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 10) historyczny zespół budowlany to powiązana przestrzennie grupą budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 11) krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;

- 12) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Ustawowej ochronie mogą ponadto podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Wedle art. 4 ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej:

- 3) zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 4) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 5) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 6) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 7) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 8) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Natomiast zgodnie z art. 5 opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury. Art. 7 określa formy ochrony zabytków, w szczególności:

2. wpis do rejestru zabytków, który prowadzony jest przez wojewódzkiego konserwatora zabytków (dla danego województwa) (art. 8). Warunki i proces wpisania obiektu do rejestru zabytków określają art. 9 – 13, zaś sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków: Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. nr 124, poz. 1305).
3. uznanie za pomnik historii, którym mogą zostać zabytki nieruchome wpisane do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury (przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego) (art.15);
4. wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa. Cechą szczególną Listy, poza podmiotem ją prowadzącym, będzie to, że znajdują się na niej zabytki ruchome, o szczególnej wartości dla dziedzictwa

kulturowego. W przypadku zabytków wpisanych na Listę została wyłączona możliwość wydania wielokrotnego pozwolenia na czasowy wywóz zabytku za granicę;

5. utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej; park kulturowy może utworzyć na podstawie uchwały rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 16);
- 2) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 19). Punkt ten dotyczy w szczególności zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru oraz ich otoczenia, a także innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, dla których w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego w razie potrzeby ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy (art. 18).

W Ustawie... zawarte zostały zapisy dotyczące obowiązków i kompetencji samorządów lokalnych w zakresie ochrony zabytków. Obok sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87), gmina:

- 3) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, w tym zabytków nieruchomych znajdujących się w rejestrze, ewidencji oraz innych wskazanych przez wójta/burmistrza/prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 22, ust. 4 i 5),
- 4) tworzy na mocy uchwały Rady Gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, park kulturowy. Park kulturowy, przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał Rad Gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być utworzony (art. 16),
- 5) uwzględnia ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 18),
- 6) może udzielić dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale (art. 81),
- 7) na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wojewoda może powierzyć gminie prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych (art. 96).

Ustawa reguluje również funkcjonowanie i zadania organów bezpośrednio związanych w państwie z ochroną zabytków. Zgodnie z art. 89. ustawy należą do nich: minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków, wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków. Ponadto art. 90 ustawy precyzuje, iż Generalny Konserwator Zabytków jest sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 roku (Tekst jednolity Dz. U. 2017 poz. 1875)

Art. 7.1 ukazuje, iż wykonanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym obowiązkiem samorządów: do zadań własnych gminy zaliczono: „Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty (...) W szczególności zadania własne obejmują sprawy dotyczące m.in.: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych”.

3.2. Pozostałe uwarunkowania prawne

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Tekst jednolity: Dz.U. 2017 poz. 1073).

W art. 1 Ustawy wymienia się czynniki i elementy uwzględniane podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego, w tym „wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”.

Art. 9 Ustawy wskazuje na potrzebę sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy w celu określenia polityki przestrzennej gminy. Rada gminy podejmuje uchwałę o przystąpieniu do studium. Art. 10.1 Stwierdza, że dokument ten powinien zawierać uwarunkowania wynikające m. in. ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Tekst jednolity: Dz.U. 2017 poz. 1332)

W art. 5 ust. 1, pkt 5 podkreśla się, że projektowanie i budowa obiektów budowlanych wraz ze związanymi z nimi urządzeniami musi zapewniać „ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską”.

Art. 39. ust.1 reguluje problem wnoszenia nowych obiektów na obszarze wpisanym do rejestru zabytków oraz przekształcania samych zabytków, które to roboty wymagają uprzedniego pozwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków. Rozbiórka wpisanego do rejestru zabytku odbywa się na podstawie dokumentu wydanego przez Generalnego Konserwatora Zabytków,

stwierdzającego skreślenie obiektu z rejestru (ust. 2). W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (Ust. 3). Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych (ust. 4). Jeżeli nieużytkowany lub niewykończony obiekt budowlany nie nadaje się do remontu, odbudowy lub wykończenia, organ nadzoru budowlanego wydaje decyzję nakazującą właścicielowi lub zarządcy rozbiórkę tego obiektu i uporządkowanie terenu oraz określającą terminy przystąpienia do tych robót i ich zakończenia. Przepisu nie stosuje się do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków

W stosunku do obiektów budowlanych niewpisanych do rejestru zabytków, a objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, decyzję wydaje organ nadzoru budowlanego wydaje po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (Art. 67).

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2001 r. Nr 62 poz. 627 z późn. zm. Tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r. poz. 519, 785, 898, 1089, 1529, 1566, 1888, 1999, 2056, 2180, 2290, z 2018 r. poz. 9, 88.)

Ustawa w artykule 400a. pkt. 26 wskazuje, że finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej obejmuje: „działania związane z utrzymaniem i zachowaniem parków oraz ogrodów, będących przedmiotem ochrony na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”;

Ustawa o z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. nr 92 poz. 880, tekst jednolity Dz. U. z 2018 r. poz. 142, 10.)

Art. 5, pkt 21 wprowadza definicję terenów zieleni, jako m.in. „(...) parki, zieleńce, promenady, bulwary (...) zabytkowe oraz cmentarze oraz zieleń towarzysząca drogom na terenie zabudowy, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom, dworcom kolejowym oraz obiektom przemysłowym;”.

Art. 83a. 1. Zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków – wojewódzki konserwator zabytków.

Art. 86. 1. Nie nalicza się opłat za usunięcie: 1) drzew lub krzewów, na których usunięcie nie jest wymagane zezwolenie; 1a) drzew lub krzewów, jeżeli usunięcie jest związane z odnową i pielęgnacją drzew rosnących na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków;

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Tekst jednolity: Dz.U. 2018 poz. 121)

W rozumieniu Ustawy „*opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*” jest jednym z wymienionych w art. 6 celów publicznych.

Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Natomiast sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (Art. 13, ust. 4, 5).

Oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości gruntowej, na której zlokalizowane są obiekty wpisane do rejestru zabytków może wiązać się z wprowadzeniem przy określaniu sposobu korzystania nabywcy z tej nieruchomości obowiązku odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie (art. 29, ust. 2). Podobnie rzecz się ma w przypadku ustanowienia trwałego zarządu nieruchomości (art. 45, ust. 2a). Zgodnie z Ustawą trwali zarządcy mogą uzyskać obniżkę o 50% ceny nieruchomości (będącej zabytkiem rejestrowym) lub jej części oraz tożsamą obniżkę opłat. Bonifikata ta może jednocześnie ulegać zmianie.

W przypadku sprzedaży (bądź prawa użytkowania wieczystego) nieruchomości wpisanej w rejestr zabytków prawo pierwokupu przysługuje gminie (art. 109, ust. 1, pkt 4).

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 1991 r. Nr 114, poz. 493 z późn. zm., tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 862)

Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4), które organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. z 2003 r., nr 96, poz. 873, tekst jednolity Dz.U. 2018 poz. 450)

Do strefy zadań organizacje pożytku publicznego (Fundacje i Stowarzyszenia) można zaliczyć działalność na rzecz kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art.4, ust.1, pkt 16), które dookreślane są statucie organizacji. Na rzecz działalności statutowej organizacje takie mogą uzyskać zlecenie na realizację zadania publicznego w drodze otwartego konkursu ofert od ministerstw, jednostek samorządu terytorialnego, etc. związanego w interesującym nas przypadku z ochroną i

opieką nad zabytkami, rozumianą zarówno jako dbanie o fizyczny stan zachowania obiektów, jak też ich promocję, popularyzację i działalność edukacyjno – społeczną, opartą o regionalne i ponadregionalne dziedzictwo kulturowe. Szczegółowy wykaz organizowanych konkursów, na podstawie których organizacje pozarządowe mogą uzyskać dotacje na wskazane cele znajduje się w ostatnim rozdziale niniejszego programu.

3.3. Pozostałe uchwały i akty prawa:

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 1997 r. nr 5, poz. 24, tekst jednolity: Dz.U. 2017 poz. 972)
- Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz.539, tekst jednolity: Dz.U. 2012 poz. 642).
- Na temat ochrony materiałów archiwalnych: Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz.U. z 2006 r. nr 97, poz. 673, tekst jednolity Dz.U. 2018 poz. 217).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Pełna realizacja Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Pęcław będzie możliwa za sprawą uwzględnienia zapisów wcześniejszych dokumentów strategicznych szczebla krajowego, wojewódzkiego i powiatowego, pod warunkiem, że nie pozostają one w sprzeczności z lokalnym interesem ochrony dziedzictwa kulturowego gminy. W poniższym rozdziale zostaną przywołane najważniejsze dokumenty strategiczne odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i rozwoju turystyki w oparciu o posiadane zasoby zabytków.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Krajowy program opieki nad zabytkami na lata 2014-2017.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 - 2017 przyjęty został w dniu 24 czerwca 2014 r. przez Radę Ministrów. Dokument miał usprawnić nadzór nad służbami konserwatorskimi oraz określał źródła finansowania inwestycji i procedur administracyjnych związanych z wydawaniem decyzji oraz przyznawaniem funduszy na prace podejmowane w obiektach zabytkowych. Dokument nie jest już aktualny, wprowadził jednak cały szereg ułatwień dla gmin-będących zarządcami zabytków, w szczególności portal informacyjny, szereg publikacji dla właścicieli zabytków, programy dotacyjne min. Wolontariat dla dziedzictwa.

Jedną ze wskazanych celów horyzontalnych programu było zwiększenie zaangażowania samorządów, ze szczególnym uwzględnieniem gmin, w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społeczne go na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków kulturowych (ich stanowanie jest władczą kompetencją rad gmin) jako skutecznej formy ochrony zabytków.

Do realizacji celu głównego opracowano trzy cele szczegółowe:

- 1) Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,
- 2) Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,
- 3) Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji, które z kolei realizowane będą w ramach szczegółowych zadań.

W Programie wskazano, iż Urzędy Gmin posiadają kompetencje w zakresie ustanowienia parku kulturowego, prowadzenia gminnych ewidencji zabytków oraz wprowadzania ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, które w znaczny sposób przyczyniają się do ochrony zasobów zabytków na lokalnym terenie. W celu zwiększenia efektywności jednostkom samorządu terytorialnego zostanie udzielone wsparcie merytoryczne dotyczące zarządzania tym dziedzictwem, w formie ogólnodostępnego portalu informacyjnego, jak i bezpośrednich szkoleń i warsztatów dla pracowników jednostek samorządu terytorialnego, a także wsparcie merytoryczne w formie opracowań studialno- dokumentacyjnych. Uchwalony program jest pierwszym dokumentem porządkującym działania organów sprawujących opiekę nad zabytkami. Z programu pochodziły fundusze między innymi na szkolenia dla urzędników i ujednoczenie kwestii formalnych.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 i Uzupelnienie NSRK na lata 2004-2020 wraz z Narodowym Programem Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004-2013”

Opisuje politykę państwa wobec szeroko pojętej kultury, opartej o mechanizmy rynkowe, a zaistniałej w zmienionej sytuacji politycznej po wstąpieniu do Unii Europejskiej. W narodowej strategii głównym założeniem stało się działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturowego poszczególnych regionów kraju.

Wśród priorytetów wymieniono:

- 1) aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe celem poprawy stanu zachowania zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do mieszkańców, turystów i inwestorów,
- 2) edukację i administrację na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

W celu wdrożenia Strategii w sferze materialnego dziedzictwa kultury Polski stworzono Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”, w którym zawarto strategiczne cele:

- 3) przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami,
- 4) podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa,
- 5) poszukiwania instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej,

- 6) ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowania,
- 7) intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (aktualizacja Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, oprac. przez Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, przyjętej w dniu 17.11.2000 r. przez Sejm RP (M.P. Nr 26, poz. 432)

W najnowszej koncepcji (przyjętej uchwałą Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 roku), mowa jest o zrównoważonym rozwoju kraju. Ochrona dziedzictwa kulturowego wspomniana jest wielokrotnie, szczególnie przy omówieniu drugiego celu polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, dot. „poprawy spójności wewnętrznej (...) poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów”. Dokument zwraca uwagę na rażąco niskie, niezgodne z potencjałem rozwojowym, „wykorzystanie funkcji symbolicznych i promocyjnych tych zasobów” (s. 28). Wedle koncepcji powinny być chronione wraz z przyległą przestrzenią, tworzącą krajobraz kulturowy. Podkreśla się konieczność nadania nieużytkowanym zabytkom, zgodnej z ich potencjałem i wymogami ochrony, funkcji, która może ocalić obiekty przed destrukcją.

Ponadto, w odniesieniu do ochrony zasobów kulturowych, Koncepcja zakłada:

- 13) wzrost roli dziedzictwa kulturowego w procesach rozwoju przestrzennego (w perspektywie przyszłych 20 lat),
- 14) przekształcenia zasobów, ich lokalizacja i umiejętność wykorzystania w procesach rozwoju będzie wpływała pozytywnie na tok koncentracji gospodarczej, ludnościowej i rangę kultury i turystyki,
- 15) wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w rozwoju społeczno – gospodarczym intensywnie wesprze rozwój gospodarek lokalnych,
- 16) wzmocnieniu muszą ulec funkcje symboliczne poszczególnych zabytków,
- 17) wzrost odsetku dziedzictwa materialnego przekształconego w ramach rewitalizacji (szczególnie w strukturach metropolitarnych), rewitalizację jako element przywracający symbolikę miejsca,
- 18) ochrona przestrzeni o charakterze symbolicznym, posiadającej ponadprzeciętne walory i znaczny potencjał rozwojowy będzie stopniowo zwiększana poprzez powoływanie kolejnych miejsc o charakterze promocji dziedzictwa kulturowego i naturalnego (miejsca światowego dziedzictwa UNESCO, pomniki historii i parki kulturowe).

Koncepcja odwołuje się do koncepcji KSOCh - Krajowego Systemu Obszarów Chronionych (systemu składającego się z parków narodowych (PN), rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych (PK), obszarów chronionego krajobrazu (OChK) i drobnych form uzupełniających, którego budowa, rozpoczęta w latach 70. XX wieku, nie została zakończona, a po zmianie ustawy o ochronie przyrody w 2004 r. system stracił umocowanie prawne), podkreślając wzajemną korelację pomiędzy chronionymi zespołami przyrodniczymi (w tym Natura 2000), a znajdującymi się w ich obrębie siedliskami ludzkimi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi, które jako całość posiadają niejednokrotnie nie wykorzystany potencjał, mogący wspierać atrakcyjność danego regionu.

Dokument podnosi konieczność wprowadzenia zintegrowanej ochrony środowiska kulturowego w przypadku działań planistycznych, czyli „opracowanie metodologii dotyczącej identyfikacji równorzędnych wartości przyrodniczych, krajobrazowych, niematerialnego dziedzictwa kulturowego związanego z regionem geograficznym i zabytkowych obiektów kultury materialnej (...) oraz zarządzania nimi w celu stworzenia warunków do prowadzenia aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do tych zasobów”. Całość ma być opracowana przez zespół, złożony z przedstawicieli ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, ministra właściwego ds. kultury i dziedzictwa narodowego, Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz środowisk naukowych. Same obszary zostaną natomiast „wyodrębnione w planach zagospodarowania przestrzennego województw jako ustalenie wiążące”.

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczone tutaj kierunki działań to m. in.:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmocnienia tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

Została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 14 lutego 2017 roku, jest kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej kraju. W rozdziale VII. *Opis głównych obszarów koncentracji działań wśród projektów strategicznych* wymieniona została digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej, czyli kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego

wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030”. Trzecia fala nowoczesności jest dokumentem charakterze analitycznym i rekomendacyjnym określającym główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, obejmującym okres 15 lat. Została opracowana na bazie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 roku (M.P. z 2013 r. poz. 121). Dokument „Strategia rozwoju Polski do 2030 roku” przewiduje zmiany dotyczące m.in. programu nauczania w szkołach: wprowadzenie zajęć edukacyjnych w dziedzinie kultury i sztuki, promocję czytelnictwa oraz inicjację projektów współpracy między szkołami, a instytucjami kultury i sztuki. W planach jest także kształtowanie przestrzeni publicznej za pomocą rzeźb czy publicznych wystaw oraz wykorzystania nowych technologii do prezentacji multimedialnych, produkcji video, video-walls i audiobooks w komunikacji miejskiej. Zadania z zakresu ochrony i zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego związane są z upowszechnieniem dostępności do dziedzictwa kulturowego, realizowane są w ramach celów: „Stworzenie Polski cyfrowej” i „Wzrost społecznego kapitału rozwoju”.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego na lata 2015-2018

„Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego”, został przyjęty przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego Uchwałą nr XXIII/687/16 w dniu 28 czerwca 2016 r. i ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego, Poz. 3706 z dnia 22 lipca 2016 r. Jest to podstawowy dokument określający politykę Samorządu Województwa Dolnośląskiego w sferze opieki nad zabytkami, dotyczący realizacji zadań związanych ze sprawowaniem opieki nad dziedzictwem kulturowym i zarządzaniem zasobami zabytkowymi na Dolnym Śląsku.

Przyjęta została w Programie wizja rozwoju: „*Wielokulturowe dziedzictwo Dolnego Śląska stanowi fundament nowoczesnego i otwartego regionu europejskiego wpisuje się w europejską politykę kulturalną*”. Za cel strategiczny uznano zachowanie i zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla wzmacniania tożsamości mieszkańców Dolnego Śląska. Zgodnie z tym założeniem dziedzictwo kulturowe jest zasobem umożliwiającym budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości oraz rozwijanie potencjału społecznego. Stanowi ono zarówno przedmiot ochrony, jak i potencjał, który powinien być wykorzystywany w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa.

Strategia rozwoju województwa Dolnośląskiego 2020

Została przyjęta uchwałą nr XXXII/932/13 przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego dnia 28 lutego 2013 r. strategia wytycza cele i kierunki rozwoju regionu, prezentuje potencjał Dolnego Śląska i określa wspólną płaszczyznę działań poszczególnych regionów. Zasadnicze filary, na którym opierać się

będzie rozwój Dolnego Śląska, to produkcja oraz usługi. Dokument wskazuje, że pod względem liczby zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków nasze województwo zajmuje pierwszą pozycję w Polsce. Stanowi to o potencjale turystycznym naszego regionu. Najwyższy udział w zasobach krajowych (24%) posiadają zespoły rezydencjonalne - zamki i pałace, oraz towarzyszące im zabytkowe założenia kształtowanej zieleni - parki i ogrody (12%). Lecz w analizie SWOT w punkcie zasoby wskazuje, że stan zachowania wielu obiektów zabytkowych, w tym architektury rezydencjonalnej jest niezadowolający.

Przedstawiona w dokumencie jest wizja województwa: *„Blisko siebie, blisko Europy. Dolny Śląsk 2020 jako zintegrowana wspólnota regionalna, region konkurencyjny, spójny, otwarty, dynamiczny”*. Realizacja strategii opiera się m.in. na zasadzie zrównoważonego rozwoju, czyli zachowania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego dla następnych pokoleń. Zadania związane z zasobami przyrodniczo kulturowych zostały przyporządkowane do tzw. makrosfer.: Rozwój obszarów miejskich i wiejskich – grupa działań zakładająca wzmocnienie węzłowych funkcji i rewitalizację ośrodków miejskich oraz wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich przy ochronie najcenniejszych zasobów rolnych. Planowane w strategii przedsięwzięcia to m.in.:

- Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich, zwłaszcza zwartych powierzchni o charakterze parkowym,
- Opracowanie strategii rozwoju i planów zagospodarowania,
- Rewitalizacja zdegradowanych obszarów wiejskich.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego – Perspektywa 2020.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego – Perspektywa 2020 przyjęty został uchwałą Nr XLVIII/1622/2014 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 marca 2014 r., a opublikowany w Dz. Urz. Woj. Dolnośląskiego z dnia 22 maja 2014 r. poz. 2448.

Plan jest dokumentem określającym politykę przestrzenną Województwa Dolnośląskiego w perspektywie 2020 roku. Jest zgodny ze Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020 i stanowi jej uzupełnienie pokazując wymiar przestrzenny polityki samorządu województwa poprzez wskazanie istniejących i planowanych elementów zagospodarowania o charakterze ponadlokalnym, plan ilustruje docelowy (w przyjętej perspektywie czasowej) sposób organizacji przestrzeni województwa.

W dokumencie wskazane jest, że ochrona i utrzymanie walorów zabytkowych krajobrazów kulturowych oraz zespołów zabytków województwa jest szczególnie ważne w kontekście wzrastającej presji inwestycyjnej, kierowanej zarówno na tereny tworzące te zespoły, jak i ich najbliższe otoczenie. W obrębie śródmiejskich zespołów zabudowy, a także w bezpośrednim otoczeniu zabytkowych zespołów pałacowo-parkowych i sakralnych dochodzi, mimo rygorystycznie prowadzonej ochrony konserwatorskiej, do trudnych do uniknięcia konfliktów interesu publicznego, jakim jest ochrona zasobów środowiska kulturowego, z interesami grupowymi lub indywidualnymi. Racjonalne wykorzystanie pomniejszających się zasobów środowiska kulturowego, przeciwdziałanie ich degradacji, znacząca poprawa ich stanu oraz zachowanie krajobrazu kulturowego w ścisłym

powiązaniu z ochroną zasobów przyrodniczych powinno być jednym z priorytetów polityki przestrzennej województwa. Jego uwzględnieniu w planowaniu rozwoju przestrzennego służyć powinno m. in.: wprowadzenie obiektów objętych obszarową ochroną zabytków do zaproponowanej wcześniej strefy zintegrowanej ochrony walorów środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu, a także pełne uwzględnienie potrzeby ochrony zabytków na poziomie planowania lokalnego.

Dla ochrony i odnowy zasobów dziedzictwa kulturowego z uwzględnieniem ochrony zasobów przyrodniczo-krajobrazowych, przyjmuje się następujące podstawowe kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego:

1) harmonijne kształtowanie krajobrazu kulturowego oraz poprawę stanu i wykorzystania zespołów zabytkowych, realizowane przy uwzględnieniu następujących zasad:

a. zachowania i odnowy walorów oraz cech krajobrazu kulturowego w miejscach o szczególnym znaczeniu dla tożsamości regionu,

b. ochrony miejsc o wysokich wartościach kulturowych i przyrodniczo-krajobrazowych oraz zachowanej historycznej strukturze przestrzennej,

c. zintegrowanego podejścia do waloryzacji, ochrony i zagospodarowania przestrzennego zasobów kulturowych;

2) ochrona oraz poprawa stanu i wykorzystania zespołów zabytkowych, realizowana przy uwzględnieniu następujących zasad:

a. uwzględniania w dokumentach strategicznych i planistycznych stref koncentracji zasobów dziedzictwa kulturowego, wymagających szczególnej ochrony ich wartości kulturowych i krajobrazowych,

b. prowadzenia kompleksowych rewitalizacji zespołów zabytkowych z możliwością wprowadzania nowych funkcji do obiektów zabytkowych,

c. eksponowania w sylwetach miejscowości dominant architektonicznych i ochrony wglądów na nie,

d. ochrony obiektów ujętych w rejestrach i ewidencjach zabytków, w tym zwłaszcza obiektów usługowych, produkcyjnych, a także dworców i przystanków kolejowych oraz wiaduktów i tuneli,

e. ochrony stanowisk archeologicznych o zachowanych formach krajobrazowych;

1. Realizacja kompleksowej rewitalizacji zabytkowych układów przestrzennych miast i zespołów zabytkowych oraz zachowanie zabytkowych obiektów i zespołów architektury regionalnej na terenach wiejskich.

Na obszarze Gminy Pęcław nie wyznaczono innych, niż już istniejące, stref ochrony konserwatorskiej, a także nie wytypowano zabytkowych zespołów do objęcia ochroną poprzez utworzenie rezerwatów bądź parków kulturowych

Studium Zagospodarowania przestrzennego pasma Odry sporządzone przez Wrocławskie Biuro Urbanistyczne w 2006 r.

Jego założeniem jest kształtowanie struktury przestrzennej dla generowania rozwoju społecznego i gospodarczego, ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego, szeroko pojętego kulturowego oraz dla zmniejszenia zagrożenia powodziowego. Za cel dokument stawia sobie przyczynienie się do zapewnienia optymalnego zrównoważonego rozwoju obszaru w obrębie pasma Odry, które to pasmo określono jako obszar o bogatych zasobach zabytkowych (pod względem układów urbanistycznych, obiektów architektonicznych i budownictwa, stanowiska archeologiczne). Zachowanie, utrzymanie oraz udostępnianie tych zasobów stanowi jeden z podstawowych celów polityki przestrzennej.

Ze względu na istnienie bariery komunikacyjnej rzeki, konieczna jest budowa przepraw mostowych. Wśród zadań dokument wymienia rewaloryzację koryta ekologicznego Odry i jej włączenie do europejskiego systemu dróg wodnych z zachowaniem funkcji żeglugowej. Ochrona środowiska naturalnego i kulturowego powinna być łączona z dynamiką rozwoju gospodarki województwa dolnośląskiego.

Ponownie podkreślona zostaje konieczność „wykorzystania walorów krajobrazowych, przyrodniczych i kulturowych dla potrzeb turystyki motorowodnej, kajakowej i sportów wodnych Odry i jej dopływów, poprawa bazy turystyczno – rekreacyjnej, kreowanie nowoczesnej oferty turystycznej związanej z Przestrzennym Muzeum Odry, turystyką specjalistyczną, edukacyjną, kwalifikowaną, agroturystyką i wędkarstwem, stworzenie regionalnego systemu odrzańskich tras rowerowych”. Mowa jest o stworzeniu systemu turystyki wodnej, w tym budowy przystani w Leszkowicach, Golkowicach i Borkowie (pole biwakowe).

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich” w ramach Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 z perspektywą do 2023 roku *Prochowice 2015 (aktualizacja styczeń 2017)*.

LGD Kraina Łęgów Odrzańskich obejmuje 12 gmin, w tym 5 gmin miejsko-wiejskich i 7 gmin wiejskich. Obszar objęty LSR znajduje się w całości na terenie województwa dolnośląskiego, na terenie 6 powiatów. Obszar LGD położony jest wzdłuż Odry pomiędzy Wrocławiem a Głogowem – rzeka stanowi oś partnerstwa i w dużej mierze decyduje o specyfice tej grupy działania.

Dokument wskazuje na to, że atrakcyjność turystyczna regionu wiąże się przede wszystkim z walorami krajobrazowo-przyrodniczymi oraz dziedzictwem kulturowym. Głównym szlakiem turystycznym jest rowerowy i kajakowy Szlak Odry przebiegający wzdłuż Doliny Odry o łącznej długości 1064 km. Jest to oś działań turystycznych, przyrodniczych i społecznych w Partnerstwie. Zaletą Szlaku Odry jest to, że łączy charakterystyczne elementy kulturowe, społeczne i przyrodnicze, jakie należy poznać na tym

odcinku Odry. Wskazuje się jednak na to, że szlak wymaga odnowienia i dalszego rozwoju, zarówno jako szlak kajakowy, jak i rowerowy. Na terenie LGD oprócz Szlaku Odry funkcjonuje także cała sieć szlaków rowerowych. Ponadto wspólne dziedzictwo kulturowe predysponuje do wypracowania i wytyczenia szlaków tematycznych, np. śladami Napoleona czy Św. Jadwigi czy szlak „Pałace Doliny Odry”. Ofertę edukacyjną rozwijają istniejące lub tworzone ekomuzea, które oprócz walorów przyrodniczych przybliżają walory kulturowe, tradycje, obrzędy, a także umożliwiają aktywne spędzenia czasu np. poprzez warsztaty rękodzielnicze czy edukacyjne.

W dokumencie wskazane są dwa cele główne, uzupełnione celami szczegółowymi:

Cel ogólny: 1. Zachowanie dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego obszaru w oparciu o przedsiębiorczość mieszkańców i rozwój turystyki w regionie.

Cele szczegółowe:

- Rozwój bazy i infrastruktury turystycznej, ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury związanej z turystyką wodną po Odrze,
- Utworzenie oferty usług i produktów lokalnych opartych o lokalne zasoby,
- Tworzenie nowych i rozwój istniejących źródeł dochodów i miejsc pracy na terenach wiejskich.

Cel ogólny 2. Budowa zintegrowanego, wykształconego i aktywnego społeczeństwa obywatelskiego oraz wzrost poczucia tożsamości mieszkańców z regionem Krainy Łęgów Odrzańskich

- Wsparcie różnych form aktywności społecznej i inicjatyw oddolnych na obszarach wiejskich, w szczególności realizowanych dla przedstawicieli grup defaworyzowanych,
- Animowanie i podtrzymywanie wielokulturowego życia obszaru oraz dbanie o jego zasoby przyrodnicze i spuściznę historyczną .

Założenia do planów rozwoju śródlądowych dróg wodnych w Polsce na lata 2016–2020 z perspektywą do roku 2030”, przyjęte uchwałą Nr 79 rady ministrów z dnia 14 czerwca 2016 r.

W dokumencie podstawowym priorytetem jest osiągnięcie międzynarodowej klasy żeglowności i włączenie w europejską sieć dróg wodnych Odrzańskiej Drogi Wodnej (E-30). Aby osiągnąć ten cel w dokumencie zaplanowane jest w perspektywie krótkoterminowej budowa stopni wodnych na Odrze, poniżej Malczyc w Lubiążu oraz w Ścinawie, w bliskiej odległości od gminy Pęcław, co potencjalnie zwiększy ruch turystyczny i transportowy na Odrze środkowej.

4.3. Pozostałe dokumenty, w tym na poziomie powiatu:

Strategia Rozwoju Powiatu Głogowskiego na lata 2016 - 2020 (przyjęta Uchwałą Rady Powiatu Głogowskiego Nr XLV/386/2010 z dn. 30.06.2010 r.)

Dokument w części analitycznej wskazuje za mocną stroną powiatu jego potencjał turystyczny i położenie nad Odrą. Wskazane w dokumencie jest jednak to, że jest on jednak niewykorzystany, gdyż za słabą stroną wskazano niewystarczającą bazę noclegową i gastronomiczną na terenie powiatu. Swoje szanse powiat upatruje w rozwoju turystyki

weekendowej i agroturystyki. Za największe zagrożenia wskazywane jest silne uzależnienie gospodarki powiatu od przemysłu wydobywczego i związanej z nim koniunktury i poziomowi zatrudnienia.

Powiat głogowski nie opracował dotychczas **Programu opieki nad zabytkami**.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy):

a) wynikające z dokumentów o charakterze strategicznym:

Strategia Rozwoju Gminy Pęcław na lata 2016 – 2023

Dokument pośród mocnych stron gminy wymienia różnorodność zasobów zabytkowych oraz małe przekształcenia w obrębie większości zabytkowych obiektów gospodarczych i mieszkalnych. Choć jednocześnie pośród słabych stron wymieniany jest fakt, że są to zabytki o charakterze lokalnym, często zaniedbane lub w ruinie, a jedynie pojedyncze obiekty posiadające wybitne wartości historyczne i artystyczne. Za szansę wymienia stworzenie produktów turystycznych w oparciu o zabytki architektury i budownictwa w powiązaniu z atrakcjami turystycznymi i krajobrazowymi. Choć wskazuje jednocześnie jako zagrożenie negatywne nastawienie części właścicieli i użytkowników do ochrony zabytków i przyrody, postrzeganej jako źródło ograniczeń i represji oraz prowadzone przez prywatnych właścicieli remonty zabytków przy braku zrozumienia ich walorów i zacieraniu pierwotnych wartości artystycznych. W dokumencie wskazany jest cel szczegółowy 1.3: Racjonalne wykorzystanie potencjału Odry i lokalnego dziedzictwa na rzecz rozwoju turystyki i rekreacji. Do realizacji tego celu zaplanowane zostały grupy następujących działań:

1.3.1 Rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej ze szczególnym naciskiem na pas Odry i infrastrukturę turystyki wodnej.

1.3.2 Rozwój i promocja sieci szlaków i tras turystycznych (pieszych, rowerowych, edukacyjnych etc.) z niezbędną infrastrukturą.

1.3.3 Współpraca z gminami ościennymi oraz partnerami społecznymi i regionalnymi na rzecz wdrażania spójnej i sieciowej oferty turystycznej (m.in. Szlak Odry).

1.3.4 Wykorzystanie, ochrona i adaptacja lokalnych zasobów na rzecz stworzenia i rozwoju tematycznej oferty turystycznej (przeprawy promowe, Rygiel Odry-system umocnień z II wojny światowej, infrastruktura hydrotechniczna, Ekomuzeum Dziadoszan, zachowana zabudowa wiejska).

1.3.5 Ochrona i zachowanie zabytków oraz tradycyjnej zabudowy wiejskiej wsi nadodrzańskich.

Realizacja tego priorytetu jest wskazywana na okres od 2016 roku.

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Pęcław na lata 2017-2020 z perspektywą na lata 2021-2024

W dokumencie podkreślona została konieczność ochrony środowiska przyrodniczego krajobrazowego, gdzie przez to ostatnie rozumie również zabytkowe zespoły pałacowo – parkowe (w liczbie 8 w granicach gminy). Dokument wskazuje, że istniejące na terenie gminy podworskie parki zabytkowe są zaniedbane i silnie zdewastowane. W związku z powyższym Program postuluje „ochronę indywidualną obejmującą pomniki przyrody, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe”. Wśród zadań średniookresowych (do 2024 roku) wymienia się:

- utrzymanie i urządzenie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień oraz parków.
- ukierunkowanie ruchu turystyczny poprzez rozwój szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych na terenach interesujących przyrodniczo.

Od roku 2008 sukcesywnie w poszczególnych miejscowościach z inicjatywy mieszkańców i przy aktywnym ich udziale opracowywane są tzw. plany odnowy miejscowości. W Gminie Pęcław siedem sołectw posiada plany odnowy, które przyjęte zostały poprzez uchwały Zebrania Wiejskiego, a następnie zatwierdzone zostały uchwałami przez Radę Gminy Pęcław. Obecnie trzy z nich są obowiązujące. Należy podkreślić, że część wskazywanych w dokumencie zadań została już zrealizowana.

Plan odnowy miejscowości Pęcław 2013-2019 (Załącznik do Uchwały Nr XVIII/124/13 Rady Gminy Pęcław z dnia 27 lutego 2013 r.)

W dokumencie, podobnie jak w strategii rozwoju powiatu podkreśla się rolę tzw. „turystyki weekendowej” w rozwoju miejscowości. Za mocne strony sołectwa wskazano duże zasoby przyrodnicze, które można wykorzystać właśnie w celach turystycznych i rekreacyjnych (sporty wodne, wędkarstwo, agroturystyka). Za cele działań wskazano modernizację i wyposażenie obiektów pełniących funkcje publiczne, społeczno-kulturalne, rekreacyjne i sportowe, w tym obiektów zabytkowych. Na lata 2017-18 zaplanowano remont Przedszkola w Pęcławiu.

Plan odnowy miejscowości Wietszyce na lata 2012 – 2018 (Załącznik do Uchwały Rady Gminy Pęcław nr XII/78/12 z dnia 28 lutego 2012 r.)

Dokument strategiczny powstały w celu umożliwienia odnowy sołectwa Wietszyce, poprzez stworzenie odpowiedniej dokumentacji, analiz i badań ankietowych. Odnowa pojmowana jako proces kształtowania warunków życia ludzi, wpływający na standard i jakość życia przy zachowaniu tożsamości lokalnej opartej m.in. o wzmocnienie i rozwój dziedzictwa kulturowego. W dokumencie poddaje się pod uwagę możliwość realizacji projektów:

1. modernizacji przestrzeni publicznej,
2. modernizacji i wyposażenia obiektów pełniących funkcje publiczne, społeczno-kulturalne, rekreacyjne i sportowe, w tym obiektów zabytkowych,
3. odnawianie, eksponowanie lub konserwacja lokalnych pomników historycznych, obiektów architektury sakralnej i miejsc pamięci,

4. zakup lub odnowa obiektów zabytkowych, charakterystycznych dla tradycji budownictwa wiejskiego, oraz ich adaptacja na cele publiczne.

Plan odnowy miejscowości Leszkowice na lata 2011 – 2018 (Załącznik do Uchwały Gminy Pęcław nr VI/30/11 z dnia 27 maja 2011 r.)

W dokumencie strategicznym, dotyczącym odnowy sołectwa Leszkowice, zakłada się poprawę warunków życia mieszkańców przy jednoczesnym wzmocnieniu ich tożsamości lokalnej m.in. w oparciu o postulaty:

- modernizacji i wyposażenia obiektów pełniących funkcje publiczne, społeczno-kulturalne, rekreacyjne i sportowe, w tym obiektów zabytkowych,
- odnawiania, eksponowanie lub konserwacja lokalnych pomników historycznych, obiektów architektury sakralnej i miejsc pamięci,
- budowy lub modernizacji publicznych obiektów turystycznych i społeczno-kulturalnych.

Ponadto w ramach realizacji zadania, zgodnie z planami inwestycyjnymi gminy, zakłada się modernizację publicznej infrastruktury rekreacyjno – turystycznej na terenach położonych w bliskim sąsiedztwie Odry (2014 – 2015) oraz przejęcie i zagospodarowanie parku przypałacowego (2016 – 2017).

Wieloletni plan inwestycyjny na lata 2007 – 2018 (przyjęty Uchwałą nr XXXV/156/10 Rady Gminy Pęcław z dnia 15 lipca 2010 r.)

W ramach planu zakłada się wykonanie bliżej niesprecyzowanej odnowy wsi Droglowice, mającej zapewne związek z ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego gminy lub dotyczące remontów obiektów zabytkowych (zadanie wykonane w 2010 r.). Ponadto na 2011 r. zaplanowano remont dawnej gospody wiejskiej w Wojszynie, obecnie budynku mieszkalnego i świetlicy.

b) wynikające z opracowań wyznaczających kierunki polityki przestrzennej gminy

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Pęcław – Głogów 2000 (Załącznik nr 1 do Uchwały, Rady Gminy nr XX/121/2001 z 2 lutego 2001) wraz ze **Zmianą Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Pęcław – Głogów 2010** (Załącznik nr 1 do Uchwały Rady Gminy Pęcław Nr XI / 67/12 z 30 stycznia 2012 r.)

Studium jest dokumentem określającym politykę przestrzenną gminy oraz planowany sposób zagospodarowania jej obszaru, stanowiąc jednocześnie podstawę do opracowania przez wójta miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Głównym celem rozwoju gminy jest „zapewnienia gminie warunków rozwoju zgodnych z istniejącymi uwarunkowaniami, tendencjami rozwojowymi oraz ustaleniami wynikającymi z ponadlokalnych (ponadgminnych) celów i kierunków polityki przestrzennej”, w tym m.in.:

- określenie wartości środowiska przyrodniczego i zagrożeń środowiskowych oraz obszarów objętych lub wskazanych do objęcia ochroną na podstawie przepisów szczególnych,
- racjonalne kształtowanie układu osadniczego gminy przez określenie obszarów zabudowanych i przeznaczonych pod nową zabudowę oraz, w miarę potrzeb, wymagających przekształceń bądź rehabilitację zabudowy istniejącej,
- określenie obszarów przewidzianych do realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

Studium zawiera zwięzłą charakterystykę dziedzictwa kulturowego, przestrzennego, przyrodniczego oraz krajobrazowego gminy. W zakresie ochrony zabytków i układów przestrzennych przywołano ogólne zasady kształtowania zabudowy, postulując m.in.

- natychmiastową interwencję w postaci prac remontowo – zabezpieczających dawnych zabytkowych zespołów pałacowych, zwłaszcza pałacu w Drogłowicach.
- proponuje się zakaz zabudowy działki nr 307/9 w Białotęcie ze względu na jej bezpośrednie sąsiedztwo z zespołem parkowo – pałacowym.

Dla obszarów objęcia zasobów kulturowych ochroną, Studium kreuje politykę przestrzenną, wymieniając m.in.:

- zachowanie obiektów, dbanie o ich stan,
- dostosowanie nowej zabudowy do zastanej, historycznej (w układach ruralistycznych linia zabudowy wyznaczona przez zabudowę historyczną architektury),
- wyznaczyć strefy ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego,
- wyznaczyć strefy ochrony konserwatorskiej ekspozycji
- należy poprawnie i zgodnie z lokalizacją AZP - zaznaczyć stanowiska archeologiczne na rysunku planu (w gminie Pęcław zewidencjonowano 163 stanowiska archeologiczne)

Kierunki zagospodarowania gminy wymieniają w odniesieniu do turystyki w powiązaniu z ochroną układów ruralistycznych:

- wprowadzenie terenów pod zabudowę w miejscowościach nadodrzańskich: Borków, Golkowice, Mileszyn, Wietszyce, Wojszyn z uwzględnieniem możliwości lokalizacji zabudowy rekreacyjnej,
- wyznaczenie w nurcie Odry przystani kajakowych i żaglówkowych w Borkowie, Golkowicach i Leszkowicach.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Miejscowości położone w granicach obecnej gminy Pęcław swym rodowodem sięgają okresu przedhistorycznego, o czym świadczą zabytki archeologiczne. Istotne znaczenie miała lokalizacja w pobliżu Odry (której koryto przebiegało do XV wieku inaczej) – osady pełniły ważne funkcje strategiczne związane z przeprawą przez rzekę. Plemię Dziadoszan stworzyło grody w Przedmościu i Leszkowicach (Orsku), które funkcjonowały do połowy X wieku i

podupadły po skonsolidowaniu plemion

słowiańskich przez Mieszka I. Osadnictwo rozwijało

się jednak nadal wokół przepraw, z których

najdogodniejsze w średniowieczu znajdowały się w dwóch wspomnianych miejscach oraz w Białołęce. W XIII wieku pojawiają się pierwsze wzmianki na temat Piersnej, należącej przez krótki okres czasu do księcia Konrada Głogowskiego. Na przełomie XIII i XIV wieku lokowano na prawie niemieckim Wietszyce, Leszkowice, Kotowice, Pęcław oraz Wierzchownie, choć pozostałe miejscowości gminy mogły już wtedy istnieć i funkcjonować na prawie polskim. Na przestrzeni XVII i XVIII wieku powstały wsie Wojszyn, Borek i Zabornia, zaś na mapach Księstwa Głogowskiego z XVII wieku umieszczono Białołęgę (choć pierwsza wzmianka w dokumentach archiwalnych na temat tej wsi pojawia się już w 1414 r.), Pęcław, Piersnę, Drogłowice, Golkowice, Wietszyce, Kotowice oraz Leszkowice. Część z nich funkcjonowała jako dobra rycerskie, później zaś szlacheckie. Polityczna przynależność okolic Pęcławia zmieniała się. Wszystkie w/w miejscowości wchodziły pomiędzy XIII a XVI wiekiem w skład Księstwa Głogowskiego, które przechodziło z rąk Piastowskich w ręce królów Węgier, Jagiellonów, a ostatecznie stało się integralną częścią Czech, dynastii Habsburskich władców Austrii, by po wojnach Śląskich w latach 40. XVIII wieku przejść w posiadanie Prus.

Osady i wsie obecnej gminy Pęcław od zawsze miały charakter rolniczo-hodowlany, związane też były silnie z Odrą. Po XVIII wiek region często był nawiedzany przez epidemie, które kilkakrotnie dziesiątkowały liczbę mieszkańców i doprowadzały do wyludnienia wsi. Za każdym razem przybywali jednak nowi osadnicy. Rozwój regionu nastąpił w II połowie XIX wieku i wiąże się z panowaniem pruskim. Z okresu tego pochodzi większość istniejącej dziś zabudowy, będącej wynikiem powstawania gospodarstw produkcyjnych. Wraz z rozwojem przemysłu spożywczego okolicy, w tym budową cukrowni w Głogowie (1836), Nosolicach (1896), gorzelni w Trzęsowie, krochmalni w Głogowie i w Niechlowie, poprawiła się sytuacja ekonomiczna okolicznych wsi. Równocześnie regulacja koryta Odry i powstanie przystani dla barek i statków rzecznych m.in. w Borkowie, prowadzi do modernizacji dróg i wzrostu znaczenia regionu. Od czerwca 1887 roku na trasie Chobienia – Siedliska kursował parowiec osobowy „Wielki Głogów”, dzięki czemu nadodrzańskie miejscowości stały się przystankiem na trasie żeglugi śródlądowej, elementem jej tradycji. Poprawa koniunktury i rozwój wsi zaowocował budową nowego kościoła w Wojszycach, szkół w Białołęce, Wierzchowni,

Zarys historii regionu

Wojszynie, Droglowicach, Wietszycach i Kotowicach. W regionie dominowali w XIX wieku wyznawcy protestantyzmu, choć katolicy wciąż stanowili ¼ mieszkańców.

Rozwój ulega

ZABUDOWA WIEJSKA układ zagród i domy mieszkalne

w okresie międzywojennym, kiedy to wprowadza się jedynie obiekty techniczne, takie jak przepompownia w Borkowie i w Leszkowicach, funkcjonujące w systemie melioracji łąk nadodrzańskich, odprowadzające wody z kanałów melioracyjnych (pochodzących z przełomu XIX i XX w.) do Odry. Z

uwagi na małe uprzemysłowienie i problemy z zatrudnieniem, w latach 30. XX dużym problemem okazała się być migracja ludności na zachód Rzeszy, przekraczająca przyrost naturalny. W trakcie II wojny światowej okoliczne wsie zasiedlała ludność niemiecka z zachodniej Rzeszy.

Działania II wojny światowej ominęły region obecnej gminy, nie dokonały się na jej terenie większe zniszczenia poza aktami rabunkowymi, które szczególnie dotknęły zespoły dworskie i pałacowe. W wyniku przesiedleń w latach 1945-1948 do okolicznych wiosek napłynęła ludność z terenów wschodniej II RP, terenów Wielkopolski oraz Małopolski, choć ponad 500 autochtonów zdecydowało się pozostać. Historycznie wykształcona struktura przestrzenna gminy Pęcław wraz z zabudową zachowała swój przedwojenny charakter, w krajobrazie ruralistycznym wciąż dominują obiekty sprzed 1945 roku.

Gmina Pęcław w obecnych granicach została powołana do życia w 1972 roku. Obszar ten graniczy z wiejską gminą Głogów od zachodu oraz powiatami górowskim od północy, lubińskim – od południowego wschodu oraz polkowickim od południa. Obszar od średniowiecza historycznie był związany z miastem Głogowem, ulokowanym zaledwie 10 km od granic obecnej gminy.

Krajobraz kulturowy

Obecnie w krajobrazie kulturowym dominują wsie o zabudowie z przełomu XIX i XX wieku, o czytelnych układach ruralistycznych, posiadających metrykę średniowieczną. Zwarte skupiska osad otoczone polami, lasami oraz terenami podmokłymi (pozostałości po dawnym biegu Odry), zlokalizowane są w starorzeczu Odry. Istotną częścią krajobrazu kulturowego są miejscowości położone w nadbrzeżnym pasie rzeki, w okolicach zalesionych wałów, gdzie wciąż czytelne pozostają tereny po dawnych przystaniach, a także pozostałości po umocnieniach i fortyfikacjach Linii Środkowej Odry.

Przeszło połowa osad gminy Pęcław wyróżnia się zespołami podworskimi i pałacowymi, które stanowią element osi ruralistycznej, znajdują się zawsze w centrum wsi, przy głównych traktach. Wyjątek stanowi zespół w Leszkowicach. Z dziewięciu osad tylko 3 posiadają kościoły bądź kaplice. Integralnymi elementami lokalnego dziedzictwa pozostają ponadto liczne stanowiska archeologiczne oraz instalacje hydrotechniczne, powiązane z gospodarką odrzańską i nawadnianiem okolicznych pól. Region ominęło intensywne uprzemysłowienie, zaś zabudowa o małej intensywności wpleciona pozostaje w malowniczym krajobrazie również za

sprawą licznych, choć zdewastowanych parków przypałacowych i naturalnych areałów leśnych.

Fot. Zdjęcie lotnicze fragmentu wsi Golekowice z charakterystycznymi

meandrami starorzecza Odry.

Na występującą w gminie Pęcław zabudowę mieszkalną składają się niewielkie folwarki i gospodarstwa rolne w większości z przełomu XIX i XX wieku wraz z zachowanymi budynkami gospodarczymi, usytuowane zarówno w układzie kalenicowych, jak też szczytowym.

Ceglane, otynkowane jednokondygnacyjne z poddaszem użytkowym, rzadziej dwukondygnacyjne domy w układzie szczytowym i zabudową gospodarczą na tyłach, zamykającą prostokątne podwórze, zachowały się w obrębie wszystkich wsi. Ozdobę szczytów elewacji bocznych tych obiektów stanowią opaski gzymsowe oraz symetryczne rozmieszczone półokrągłe otwory okienne.

Drugi typ zachowanych gospodarstw rolnych, charakteryzują ceglane, z reguły jednokondygnacyjne, czasami nieotynkowane domy mieszkalne, często z facjatą bądź dwukondygnacyjnym ryzalitem na osi fasady, wraz z zabudową gospodarczą. Niektóre spośród nich posiadają drewnianą werandę, bądź wiatrołap, akcentujące główne wejście.

Fot. 1 i 2. Charakterystyczne budynki mieszkalne: dom nr 4 w Wojszynie (po lewej) oraz dom nr 35 w Borkowie (po prawej).

Zachowało się kilkanaście domów mieszkalnych wzbogaconych bardziej urozmaiconym detalem architektonicznym. Wśród nich warto wymienić m.in. ob. Urząd Gminy, z uskokową opaską ścian szczytowych, lizenami w narożach i wazami wieńczącymi szczyty (Pęcław 28), dom nr 3 i 42 w Białotęce z ozdobnymi otworami okiennymi ryzalitu osiowego i szczytów elewacji bocznych czy gospodę w Kotowicach oraz dom nr 41 w Białotęce ze ścianką szczytową na osi fasady, odwołującą się swą formą do wzorców neogotyckich.

Powyższa zabudowa uzupełniona jest pojedynczymi budynkami powstałymi w latach 20. XX i na przełomie XX i XXI wieku. Nie zachowały się natomiast domy drewniane, niegdyś w zabudowie wsi przeważające.

Większość budynków mieszkalnych regionu zachowała oryginalną bryłę, często też zadaszenie, jednak przeważająca część z nich otrzymała nowe otwory okienne (często naruszające rytmikę oryginalnych podziałów elewacji), wiele z nich pozbawionych zostało też oryginalnej dekoracji architektonicznej.

Fot. 3. i 4. Budynki mieszkalne z zachowanym oryginalnym detalem architektonicznym: dom nr 3 oraz dom nr 42 w Białotęce.

ZABUDOWA WIEJSKA budynki gospodarcze

Charakterystyczne są zachowane budynki gospodarcze, łączące funkcje obory w przyziemiu i stodoły bądź

spichlerza w partii użytkowego poddasza, wzniesione na planie prostokąta, ceglane, zdobione opaskami gzymsu międzykondygnacyjnego oraz rytmicznym układem otworów okiennych i drzwiowych (z

reguły sklepionych łukiem odcinkowym) o bardzo powtarzalnych formach i kształtach na terenie całej gminy. Wszystkie zachowane są w bardzo dobrym stanie, część posiada bogatsze formy detaliczne (mowa o budynkach gospodarczych z Wojszyna). Znacznie oszczędniejszą formą odznaczają się ceglane stodoły, równie licznie zachowane. W Kotowicach, Wierzchowni i Pęcławiu pozostały stodoły o konstrukcji szachulcowej z 4 ćw. XIX w.

Fot. 5. i 6. Charakterystyczna zabudowa gospodarcza z obszaru gminy: stodoła przy domu nr 15 w Wojszynie (po lewej) oraz budynek gospodarczy w Wierzchowni (nr 11; po prawej).

Z opisanego wzorca kompozycyjnego wyłamuje się dwukondygnacyjny spichlerz przy bud. mieszkalnym nr 27 w Droglowicach oraz zachowany częściowo budynek gospodarczy przy domu nr 11 w Wierzchowni (za sprawą falistej formy dachu). Wszystkie opisane obiekty pochodzą z przełomu XIX i XX w., pojedyncze z lat 70/90. XIX w. Ponadto w Droglowicach ok. 1870 r. wzniesiono na planie wydłużonego prostokąta owczarnię, która dziś w połowie użytkowana jest jako dom mieszkalny.

W XIX wieku pojawiła się zabudowa z funkcją mieszkalną łącząca również inne programy użytkowe. Mowa o gospodach wiejskich. Do tej grupy obiektów należą gospody wiejskie,

ZABUDOWA WIEJSKA budynki użyteczności publicznej i gospody

zachowane w Pęcławiu, Droglowicach, Leszkowicach, Wojszynie, Wietszycach i Kotowicach, pełniące dziś rolę domów mieszkalnych (poza pierwszym obiektem, w którym obecnie mieści się Urząd Gminy oraz ostatnim – obecnie

opuszczonym). Odznaczały się bardziej skomplikowaną bryłą i bogatszą dekoracją architektoniczną, którą po II wojnie światowej częściowo utraciły, ulegając kolejnym przekształceniom.

Fot. Historyczne gospody i zajazdy: po lewej w Kotowicach, po prawej – w Leszkowicach

Podobnie powstałe w ostatniej ćwierci XIX wieku i powiększane bądź przebudowywane w latach 20. XX w. dawne szkoły – poza placówką w Białoleźce – przystosowane zostały do funkcji mieszkalnych. Elewacja szkoły w Wietszycach została zaakcentowana lizenami i okulusem w ryzalicie środkowym, główną ozdobą budynków w Droglowicach i Białoleźce – są dachy mansardowe. Ceglane szkoły w Wojszynie i Kotowicach nie uległy przebudowie w latach 20., zaś wydłużona bryła obiektu w Wierzchowni pozbawiona jest akcentów oraz dekoracji.

Fot. 7. i 8. Dawna szkoła w Wietszycach (po lewej) i w Kotowicach (po prawej).

Na terenie gminy Pęcław nigdy nie rozwinęły się miasta, stąd mówić można jedynie o układach ruralistycznych. Przez wieki najważniejszą osadą w regionie była Białołęka, której średniowieczna struktura owalnicy pozostaje do dziś czytelna. Układ ten miał charakter obronny, z zabudową mieszkalno – gospodarczą na okręgu koła ze wspólnym pastwiskiem w środku. Zabudowę wsi takich jak Drogłowice, Wierzchownia, Wojszyn czy Mileszyn rozplanowano natomiast wzdłuż traktów komunikacyjnych, linearnie, stanowią one przykład tzw. niwowych „ulicówek”, których koncepcja została nieznacznie zaburzona wraz z powstaniem nowej zabudowy po 1945 roku. Bardziej nieregularnym rozplanowaniem

Układ ruralistyczny

odznacza się Piersna, Pęcław oraz Wietszyce, łączące w sobie cechy ulicówki, okolnicy i zabudowy narastającej wokół dawnego zespołu dworskiego. Nadbrzeżne Golkowice i Borkowice charakteryzują się natomiast skupiskami zabudowy ograniczonej i uzależnionej swą strukturą od linii nadbrzeża rzecznego. Odmienny charakter mają Leszkowice, składające się z dwóch odrębnych osad: nadbrzeżnej krótkiej ulicówki oraz zespołu pałacowego wraz folwarkiem i zabudową

mieszkalną służby oraz parobków wzdłuż wschodniego podjazdu do kompleksu.

Fot. Fotografia lotnicza Białołęki z widoczną owalnicą. Na

pierwszym planie kościoła, po prawej zespół szkolny.

Najstarsze części układów wsi znaczą zagrody wznoszone w czworobok z budynkami mieszkalnymi prostopadłościennymi do głównego traktu, w równej linii zabudowy. Zespoły dworskie i pałacowe dominują w układach przestrzennych wsi, z reguły ulokowane są w ich centrach. Golkowice oraz Turów mogą posłużyć za przykład rozplanowania zabudowy mieszkalnej wokół pierwotnego zespołu dworskiego, są to osady przyfolwarczne.

Obiekty sakralne

W gminie Pęcław zachowały się jedynie dwa zabytkowe kościoły oraz jedna kaplica (obecnie

również użytkowana jako kościół). Dwa pierwsze obiekty zlokalizowano w zespołach wraz z cmentarzami. Wszystkie zachowały się w bardzo dobrym stanie, nadal są użytkowane.

Kościół filialny pod wezwaniem Matki Boskiej Bolesnej w Białotęce

Pierwszy kościół w Białotęce, pochodzący z pierwszej ćwierci XVII wieku, został przebudowany ok. 1756 roku, a następnie spłonął. Obecny wzniesiono ok. 1840 roku prawdopodobnie z wykorzystaniem murów wcześniejszej budowli i przebudowano na przełomie XIX i XX wieku. W okresie tym był to kościół ewangelicki.

Orientowany, murowany, na rzucie prostokąta, jednonawowy z dzwonnica nad kruchtą, nakryty został dachem czterosпадowym. Jego architektura wykazuje cechy późnoklasycystyczne, podobnie jak większość zachowanego wyposażenia wnętrza.

Kościół wraz z cmentarzem okala mur, którego fragmenty pochodzą z XVII wieku, podobnie jak późno renesansowa brama wiodąca na teren świątyni.

Kościół filialny parafii w Rzeczycy w Piersnej

Obiekt po raz pierwszy wzmiankowany w źródłach w 1259 roku, być może na jego fundamentach wzniesiono dzisiejszą świątynię, której powstanie datuje się na XV wiek.

Bryła jednonawowej gotyckiej budowli uległa przebudowie po działaniach wojny trzydziestoletniej, kiedy kościół najpierw ostrzelano, a następnie spalono (13.11.1635). W trakcie kilkudziesięciu lat odbudowy (1654 – 1670) zmieniono m.in. kształt otworów okiennych. Oryginalne zachowały się jedynie w wieży. Kościół restaurowano w II poł. XIX w.

Orientowany, murowany – kamienny (oprócz cegieł użyto żeleziaków i głazów narzutowych) kościół z wieżą nad kruchtą, oparty został na filarach przyporowych. Dzwon pochodzi z 1601 roku, natomiast zakrycia została dobudowana na przełomie XIX i XX wieku. Nawa przykryta jest sklepieniem kolebkowym z lunetami. We wnętrzu zachowało się wyposażenie z XVII i XVIII wieku. Cennym zabytkiem są ponadto liczne renesansowe i rokokowe epitafia, wmurowane w elewację świątyni.

W okresie reformacji kościół okresowo przejęty został przez protestantów, by powrócić w 1654 roku do katolików.

Fot. Kościół w Białołęce (po lewej) oraz w Piersnej (po prawej)

Kaplica w Wojszynie – obecnie kościół filialny pod wezwaniem św. Mikołaja

Niewielka kaplica, wzniesiona w 4 ćwierci XIX wieku, orientowana, murowana i otynkowana, z ośmioboczną wieżą nad kruchtą – pozbawiona jest dekoracji architektonicznej, nie wykazuje cech stylowych. Niegdyś ewangelicka, ulokowana w centrum wsi, przy głównym trakcie komunikacyjnym, spełnia dziś rolę kościoła filialnego.

Zespoły rezydencjonalne

Ponad $\frac{3}{4}$ osad gminy Pęcław stanowiły indywidualne majątki ziemskie z zespołami dworskimi i pałacowymi. Wszystkie przetrwały II wojnę światową bez uszczerbku (zostały jedynie

częściowo splądrowane), zaś w okresie PRLu tworzono w nich PGRy. Po 1989 roku część spółdzielni zlikwidowano, co też przyspieszyło popadanie zespołów w ruinę. Obecnie tylko trzy spośród nich zachowały się we względnie dobrym stanie: pałac w Białołęce i Turowie – oba nadal zamieszkane oraz dwór w Leszkowicach, będący od kilku lat w rękach prywatnych. Dwór w Mileszynie i Kotowicach oraz pałac w Droglowicach są w kompletnej ruinie, po dworach w Pęcławiu, Wietszycach, Wierzchowni i pałacu w Golkowicach nie pozostał ślad, podobnie jak po zespole w Piersnej, zlokalizowanym niegdyś tuż przy zabytkowym kościele. Reliktem tego ostatniego kompleksu jest przebudowany dom mieszkalny pracowników folwarku, prawdopodobnie z końca XIX wieku. W dużo lepszej kondycji są folwarki i budynki gospodarcze, wchodzące w skład pozostałych zespołów, choć wiele z nich od lat nie jest użytkowane.

Zespół pałacowy w Białoleścu

Ekлекtyczny pałac w Białoleścu powstał na miejscu renesansowego dworu rodu von Kottwitz. Wzniesiony został w 4 ćwierci XIX wieku dla rodziny Lehfeldd. Murowany, składa się z dwukondygnacyjnego korpusu głównego osadzonego na rzucie prostokąta, ozdobionego pseudoportykiem na osi oraz z dostawionego doń od południa trójkondygnacyjnego skrzydła z wieżą. Korpus główny kryty jest dachem dwuspadowym z lukarnami. Schodkowy szczyt północnej elewacji oraz kryta krenelażem ośmioboczna wieża wraz z delikatnymi płaskorzeźbami geometrycznymi – świadczą o inspiracjach gotyckich, jednak opracowanie opasek okiennych skrzydła południowego czy drewniany fronton ponad pseudoportykiem elewacji ogrodowej wykazują cechy neorenesansu włoskiego. Część cech stylowych została zatarta wraz z powojennymi drobnymi przekształceniami elewacji korpusu głównego.

Od wschodu do pałacu przylegają budynki gospodarcze (wielokrotnie przebudowane), zaś od południowego – zachodu pawilon wozowni z 4 ćw. XIX wieku, nawiązujący do stylu mauretańskiego (obecnie w bardzo złym stanie), murowany o konstrukcji szachulcowej, założony na planie prostokąta, z drewnianą fasadą.

Usytuowany na zachód od pałacu park powstał zapewne na początku XX wieku, na miejscu starszego o ok. sto lat ogrodu, którego reliktem są dwa stawy przedzielone groblą. Drzewostan składa się głównie z dębów szypułkowych i kasztanowców białych, liczących od 80 do 120 lat, poza dwoma ok. 200 letnimi dębami. Park jest obecnie zaniedbany i zdewastowany.

Zespół pałacowy w Droglowicach

Pałac powstał dla rodziny von Kottwitz na przełomie XVIII i XIX wieku. W 1810 roku został przebudowany w stylu klasycystycznym. W XIX wieku majątek przejęty został przez rodzinę Lippe – Biesterfeld – Weissenfeld, która zamieszkiwała pałac do 1945 roku. Po wojnie tymczasowo był użytkowany, po opuszczeniu kilkakrotnie przeprowadzano remont obiektu (w latach 70. i na początku 90. XX wieku). Obecnie budynek nie posiada zadaszenia, stropów poszczególnych kondygnacji i klatek schodowych, szybko popada w ruinę.

Dwukondygnacyjny pałac z mezzanino w partii poddasza skomponowano na planie podkowy z korpusem głównym i dwoma symetrycznymi skrzydłami zamykającymi niewielki dziedziniec od podjazdu. Funkcję fasady pełniła elewacja ogrodowa zdobiona na osi pilastrami w porządku jońskim. Cechy stylowe uwypukla również boniowanie I kondygnacji czy kolumnowy portal wejściowy fasady, klasycystyczne było wyposażenie wewnątrz oraz bogate dekoracje poszczególnych pomieszczeń.

W zespole zachował się murowany spichlerz z końca XVIII wieku, wybudowany na rzucie prostokąta, kryty dachem dwuspadowym, o konstrukcji szkieletowej ponad I kondygnacją. Nieużytkowany przez ostatnie dziesięciolecia, podobnie jak pałac, popada w ruinę. Zespół uzupełnia park w stylu angielskim, założony w trakcie przebudowy pałacu w 1810 roku, obecnie zdewastowany i zaniedbany.

Zespół pałacowy w Turowie

Założony pod koniec XX wieku, a przebudowywany na początku XX w. kompleks obejmuje dwukondygnacyjny pałac wzniesiony ok. 1875 roku, przebudowany w 1912, założony na rzucie prostokąta, z portykiem fasady i niewielkimi ryzalitami środkowymi zwieńczonymi trójkątnymi szczytami w obrębie elewacji ogrodowej. Narożniki elewacji zostały zaakcentowane boniowanymi lizenami. Neobarokowe inspiracje zdradza dekoracja opasek i naczółków otworów okiennych oraz bryła jednoosiowej dobudówki do korpusu pałacu, którego elewacje były pierwotnie symetryczne. W zespole znajduje się również silnie zaniedbany park z przełomu XIX i XX wieku oraz budynki gospodarcze i mieszkalne z końca XIX wieku, w tym czworak dla pracowników folwarku. Wszystkie są nadal użytkowane, zaś pałac jest zamieszkały.

Fot. Pałac w Białoleścu (po lewej) i w Turowie (po prawej).

Zespół dworski w Leszkowicach

Obecny barokowy dwór został wzniesiony w XVIII wieku, choć prawdopodobnie wykorzystano w tym celu mury istniejącej tu na przełomie XVI i XVII wieku rezydencji. Obiekt restaurowano w 1910 roku, powiększając do obecnych rozmiarów i w latach 80. XX wieku, bryła budynku pozostała jednak barokowa, oparta na planie zbliżonym do podkowy, z dwoma charakterystycznymi, masywnymi skrzydłami od strony elewacji ogrodowej. Kryty dachem czterospadowym z lukarnami, pałac wykazuje dziś cechy stylistyki neogotyckiej za sprawą schodkowego zwieńczenia ścianki szczytowej pseudoportyku fasady.

Do zespołu należą murowane budynki gospodarcze z przełomu XIX i XX wieku, w tym trójkondygnacyjny spichlerz (niegdyś z drewnianym dźwigiem na osi) i dwie sąsiadujące z nim stodoły. Od południowego zachodu do kompleksu przylega zdewastowany park, zaś od północnego wschodu zabytkowa lipowa aleja dojazdowa do pałacu.

Dwór nie jest użytkowany, przy czym mimo stosunkowo dobrego zachowania, nie został dostatecznie zabezpieczony, część szyb w otworach okiennych została wybita. W przypadku braku jego zagospodarowania w najbliższych latach – podzieli los pałacu w Drogowicach.

Fot. Dwór w Leszkowicach (po lewej) i klasycyzujący pałac w Droglowicach (po prawej)

Zespół dworski w Mileszynie

Obejmuje obecnie cztery budynki gospodarcze z ok. 1880 i ok. 1920 r., oficynę mieszkalną i mieszkalno - gospodarczą oraz ruiny dworu z lat 1870-1880 wraz z pozostałościami parku z tego samego okresu.

Niewielki, eklektyczny dwór, założony na planie prostokąta, z dwoma ryzalitami na osi elewacji ogrodowej i fasady, był jeszcze użytkowany w latach 70. XX wieku. Pozostałe murowane, ceglane obiekty w folwarku popadają w ruinę, poza oficyną mieszkalno – gospodarczą na północno – zachodnim krańcu założenia, który jest nadal zamieszkała. Obory i spichrze na planie wydłużonego prostokąta odznaczają się delikatnym ceglanym detalem architektonicznym w postaci odcinkowych opasek nad otworami okiennymi, na jednym z budynków zachowały się relikty drewnianego dźwigu wraz z mechanizmem. Stodoła wraz z oficyną mieszkalno – gospodarczą powstały ok. 1920, budynek mieszkalny został otynkowany, zaś stodoła została silnie przebudowana w II poł. XX w.

Fot. Założenie dworskie w Mileszynie wraz z towarzyszącymi budynkami gospodarczymi.

Zespół pałacowy w Kotowicach

W Kotowicach, będących jednym z najstarszych majątków szlacheckich gminy Pęcław, zlokalizowany jest silnie zdewastowany zespół parkowo – pałacowy. Pałac na rzucie prostokąta kryty dachem dwuspadowym powstał najpewniej w latach 70. XIX wieku, prawdopodobnie na miejscu starszej rezydencji. Zespół z roku na rok popada w ruinę.

Fot. Zespół pałacowy w Kotowicach.

Zespół podworski w Pęcławiu

Z dawnego zespołu zachowały się jedynie relikt parku dworskiego (przerzedzony drzewostan, zaburzony układ, park obecnie nie jest czytelny w topografii wsi) oraz czworaki (z II poł. XIX wieku). W jego centrum znajdował się niegdyś dwukondygnacyjny dwór na rzucie prostokąta, kryty dachem mansardowym, z początku XIX wieku. Obiekt stał w ruinie już w latach 60. XX wieku, obecnie nie ma po nim śladu. Podobnie nie zachował się spichlerz z początku XIX wieku, wchodzący w skład założenia.

Zespół podworski w Wierzchowni

Dwór w Wierzchowni powstał prawdopodobnie w końcu XVIII wieku i uległ przebudowom na przestrzeni kolejnego stulecia. Murowany, dwukondygnacyjny, nakryty dachem mansardowym z lukarnami, posiadał oś fasady zaakcentowaną pseudopoortykiem z frontonem. Przetrwał II wojnę światową, jednak przez kolejne dziesięciolecia nie był zamieszkały. W latach 80. XX wieku częściowo sponął, po czym został rozebrany.

W zespole dworskim znajdował się również park i budynki gospodarcze z końca XIX wieku. Do czasów współczesnych dotrwał jeden budynek gospodarczy, ceglany, na rzucie wysłużonego prostokąta, zwarty z budynkiem mieszkalnym, z ok. 1880 r.

Zespół pałacowy w Wietszycach

Powstał w centrum dzisiejszej wsi, do dziś zachowały się jedynie silnie przebudowane budynki gospodarcze pobliskiego folwarku. Eklektyczny dwukondygnacyjny pałac, wybudowany w końcu XIX wieku na rzucie prostokąta, posiadał bionowaną I kondygnację, dekoracyjne frontony wieńczące pseudoryzaloty na osiach dłuższych elewacji i w szczytach bocznych elewacji. Nie zamieszkały po II wojnie światowej bardzo szybko popadał w ruinę. Na jego fundamentach pod koniec XX wieku wybudowano magazyn.

Zespół pałacowy w Golkowicach

Golkowice, będące od średniowiecza siedzibą rycerską przy przeprawie promowej, posiadały zespół pałacowy, z którego obecnie pozostały dwa budynki gospodarcze z końca XIX i początku XX wieku, w tym jeden z drewnianym dźwigiem na osi elewacji wschodniej. Pierwotnie istniał tu dwór, sądząc po przyporach ścian widocznych na litografii Aleksandra Dunckera – o rodowdzie renesansowym, który w II połowie XIX wieku został przebudowany w stylu neogotyckim. Po II wojnie światowej pałac został rozebrany, dziś w terenie widoczny jest tylko zarys jego fundamentów.

Architektura obronna

W drugiej połowie lat trzydziestych wzdłuż lewego brzegu Odry rozpoczęto budowę umocnień zwanych rygłem Odry, a będących częścią linii środkowej Odry (Oderstellung) – zespołu przeszło 600 schronów bojowych na odcinku pomiędzy Wrocławiem a Krosnem Odrzańskim, które miały chronić Śląsk przed atakami od wschodu. Zespół ten modernizowano w I połowie lat 40. W toku II wojny światowej okazał się zbyt cenny, na jego linii nigdy nie prowadzono działań wojennych. W gminie Pęcław do dziś znajdują się pozostałości kilkudziesięciu betonowych i drewniano – ziemnych bunkrów, stanowisk karabinów maszynowych, okopy oraz umocnienia stanowisk artylerii. Owe fragmenty zespołu do dziś czytelne są w krajobrazie nadbrzeża Odry.

Większość umocnień uległa częściowemu zniszczeniu, nieliczne nie zostały rozsądzone. Wśród tych ostatnich wszystkie zachowały się pomiędzy Borkowem, a Golkowicami. Trzy betonowe schrony, można odnaleźć około kilometra od przepompowni w Borkowie, w lesie, dokąd prowadzi kamienna droga. Natomiast na północ od Golkowic przy dawnej przystani można odnaleźć bunkier z 1935 roku. Na całym tym odcinku, w oddaleniu od układów ruralistycznych, znajdują się ziemne i betonowe pozostałości umocnień. Tymczasem w Kotowicach ich relikty występują między innymi na wale przeciwpowodziowym w bezpośrednim sąsiedztwie gospodarstw.

Fot. Bunkier w Borkowie (po prawej) i w Golkowicach (po lewej).

Zabytki przemysłu i techniki

Krajobraz osadniczy zmienił się wraz z wprowadzeniem gospodarki kapitalistycznej w XIX wieku: pojawiły się budynki przemysłowe. W większości są to obiekty związane z przemysłem rolno-spożywczym oraz z gospodarką wodną (urządzenia hydrotechniczne), co odpowiadało kierunkom rozwoju gminy w XIX wieku, kiedy to główną gałęzią gospodarki, podobnie jak dziś, było rolnictwo, zaś ruch pasażerski i towarowy na Odrze oraz potrzeby powiększania areału łąk, powodowały rozrost obiektów hydrotechnicznych i infrastruktury przystaniowej. W drugiej połowie XX wieku systemy te i zabudowa stopniowo traciły swą dawną funkcję.

W Pęcławiu znajdował się jedyny w granicach dzisiejszej gminy duży zakład przemysłowy – gorzelnia, powstała w sąsiedztwie dworu, prawdopodobnie pod koniec XIX wieku. Działała jeszcze w początkach XX wieku. Obecnie nie pozostał po niej ślad.

Najwięcej obiektów o charakterze przemysłowym i technicznym zachowało się w Białołęce. Jednym z najstarszych zabytków wsi jest kuźnia z połowy XIX wieku. Ceglany, parterowy budynek, założony na planie prostokąta, posiada nadal oryginalne ościeżnice, nie uległ przebudowom. Nie utrzymało się natomiast jego wyposażenie. W obrębie miejscowości zachowała się mleczarnia z przełomu wieków, z budynkiem mieszkalnych noszącym ślady stylistyki przełomu wieków, wyraźnie inspirowanej secesją. Obecnie zespół składa się z tegoż dwukondygnacyjnego, ceglanego, budynku zaakcentowanego ścianką szczytową o falistej linii w partii nad wejściem głównym oraz z parterowej hali na zapleczu i wolnostojącego komina, którego sylwetę wzbogacają geometryczne wzory pasów klinkierówki. W obrębie elewacji budynku mieszkalnego wprowadzono wtórne otwory okienne, blisko połowę ich powierzchni ocieplono i otynkowano, szpecąc oryginalną architekturę.

Remizy strażackie

W czterech miejscowościach gminy zachowały się remizy strażackie, z czego w dwóch przypadkach mowa o obiektach sprzed 1945 roku. Zarówno remiza w Białołęce (wzniesiona prawdopodobnie w 1923, jak głosi tablica wmurowana nad wrotami), jak też w Wietszycach (z pocz. XX wieku) – prezentują typ parterowej, niewielkiej budowli, krytej dachem dwuspadowym, ceglanej, z wrotami na osi krótszej elewacji. Obie nie spełniają swej dawnej funkcji.

Systemy hydrotechniczne

Osady gminy Pęcław zlokalizowane są w starorzeczu i nad samym brzegiem rzeki Odry, co umożliwiło stworzenie sieci kanałów odwadniających pola. Powstały one w początkach XX w. w Leszkowicach i w okolicach Borkowa. Znamiennym reliktem pierwszego systemu jest przepompownia wody z lat 20. XX w., położona na zachód od założenia folwarcznego, obecnie w ruinie, pozbawiona wyposażenia. Założona na rzucie prostokąta, z wywyższoną częścią centralną o charakterze masywnej wieży, odznacza się modernistyczną szatą stylistyczną i proporcjami bryły. Nieco wcześniejszą wydaje się być przepompownia w Borkowie, o ceglanej, prostokątnej bryle pozbawionej dekoracji. Obok budynku w latach 60.

XX w. wzniesiono nową przepompownię, która z uwagi na przemiany w hydrotechnice może dziś być również uznawana za zabytkową.

Infrastruktura przystani i przepraw

Reliktem dawnej przystani w Borkowie jest położona na wałach nad Odrą restauracja, ob. dwukondygnacyjny dom mieszkalny, która uległa w ostatnich dziesięcioleciach wielokrotnym przekształceniom zacierającym pierwotny charakter architektoniczny. W Golkowicach i Leszkowicach zachowały się natomiast kamienne drogi prowadzące do przeprawy.

Fot. Jeden z najcenniejszych obiektów zabytkowych w gminie – przepompownia w Leszkowicach.

Cmentarze

Dwa spośród nich znajdują się w obrębie zespołów kościelnych. Na cmentarzu w Piersnej, z pewnością użytkowanym jeszcze w średniowieczu, nie zachowały się relikty dawnych nagrobków, jest on współcześnie użytkowany. Epitafia i płyty nagrobne wbudowane zostały natomiast w obrębie elewacji świątyni. Składa się na nie osiem tablic zmarłych w okresie od 1566 roku do wojny 30 – letniej rycerzy, szlachcianek i dwójki dzieci oraz cztery późniejsze epitafia. Cmentarz częściowo okala mur o rodowodzie średniowiecznym.

Natomiast na datowanym na XVII wiek cmentarzu w Białołęce, ocalały pojedyncze przedwojenne nagrobki, tablice pozostałych wmurowano w zachodnią ścianę wydzielającego

cmentarz muru. Są to relikty nagrobków Hirschfeldów – pastorów parafii, nauczyciela szkoły ewangelickiej i jego małżonki, trzy z końca XVIII wieku (w tzw. stylu Zopf – schyłku baroku i początku klasycyzmu pruskiego), czwarty z 1827 roku.

Ponadto w niektórych miejscowościach gminy znajdują się relikty dawnych nekropolii: w Golkowicach pośród pól zachowały się pojedyncze nagrobki z II poł. XIX wieku, podobnie jak w Wojszynie i Kotowicach, z kolei zdewastowany cmentarz w Wietszycach spalono w 2006 roku.

Fot. Epitafium w Piersnej oraz zachowany nagrobek na cmentarzu w Wojszynie.

Krzyże pokutne, kapliczki inne obiekty sakralne

W Wietszycach przy domu mieszkalnym nr 43 znajdują się dwa niewielkie krzyże pokutne, datowane na schyłek średniowiecza (XIV - XV w.). W jednym z nich wyryto głęboką bruzdę. Śladem tradycji katolickich w regionie są zachowane kapliczki: w Borkowie, Kaczycach, Kotowicach i dwie w Wojszynie. Wszystkie pochodzą z XIX wieku, wyjątek stanowi kapliczka w Kaczycach z początku XX wieku. Ulegały one drobnym modernizacjom, kilka zostało przekształconych. Jedna z wojszyńskich kapliczek otrzymała na początku XXI wieku ceglane zwieńczenie, silnie przekształcono kapliczkę w Kotowicach. Murowane, otynkowane, z górną partią z niszą na rzeźbę oddzieloną od cokołu opaską, kryte dachówkami (w systemie dwuspadowym lub czterospadowym), stanowią dziś element krajobrazu centrów wiosek.

W Golkowicach na wjeździe do wsi znajduje się barokowa figura św. Jana Nepomucena na postumencie. Pochodzi prawdopodobnie z ok. 1740 r., zachowana jest w bardzo dobrym stanie.

Parki

W obrębie gminy Pęcław zachowały się cztery parki przy zespole pałacowym bądź dworskim w Białołęce, Drogłowicach, Leszkowicach i Turowie, posiadające urozmaicony gatunkowo starodrzew, jednak wszystkie są silnie zaniedbane, zdewastowane, od lat nie użytkowane.

Parki w Pęcławiu i Mileszynie uległy znacznemu przerzedzeniu i przeobrażeniu, nie są obecnie kompletne, zaś park w Wierzchowni przestał istnieć. We wszystkich wspomnianych parkach istniały stawy, które już w II poł. XX wieku, na skutek zaniedbania, ulegały zabagnieniu i osuszeniu. Obecnie wszystkie są zarośnięte, ich relikty są ledwo dostrzegalne w strukturze zespołu.

Pozostał silnie zdewastowany drzewostan w zespole pałacu w Golkowicach, natomiast w obrębie wałów odrzańskich odnaleźć można wiele starych dębów, na niektórych odcinkach zachowały się całe aleje. Choć nie powstały jako parki, dziś stanowią element krajobrazu nadbrzeża Odry.

Pomniki

Po 1918 roku w Wojszynie, Wietszycach, Borkowie i Białołęce wystawiono pomniki poległych na frontach I wojny światowej żołnierzy pochodzących z tych miejscowości. Zachowały się dwa pierwsze w formie kamiennego, nieobrobionego obelisku z tablicą z wrytymi nazwiskami oraz kamienny cenotaf w Białołęce, pozbawiony tablicy inskrypcyjnej.

Zabytki ruchome

Trzy spośród zabytków rejestrowych, położonych na terenie gminy Pęcław, posiadały unikatowe, cenne wnętrza. Stan zachowania wyposażenia i dekoracji świątyni w Białołęce oraz Piersnej jest bardzo dobry, w przeciwieństwie do pałacu w Droglowicach, którego wnętrza są reliktem dawnej świetności.

Klasycyzujące wyposażenie pałacu w Droglowicach

Datowana na ok. 1810 rok dekoracja apartamentów i salonów reprezentacyjnych I kondygnacji inspirowana była, podobnie jak detal architektoniczny, klasycyzmem. Szczególne walory artystyczne posiadała sala balowa oraz reprezentacyjny westybul, zdobione alegorycznymi rzeźbami, medalionami, groteskami, girlandami, wazami oraz pilastrami. II wojnę światową przetrwała w bardzo dobrym stanie, by popaść w ruinę pod koniec XX wieku. Obecnie większość ścian niezadaszonego pałacu pozbawionego stropów jest nieodwracalnie zniszczona. Dostrzec można relikty płycin, dekoracji stiukowej, ornamentalnej, roślinnej i płaskorzeźb, przedstawiających bohaterów i bogów mitologii rzymskiej. Dziś Na pozostałościach ścian pomieszczeń II kondygnacji można natomiast zaobserwować nazistowskie symbole namalowane wprost na tynku.

Wyposażenie kościoła w Białołęce

Klasycystyczne, jednonawowe wnętrza świątyni kryte jest stropem drewnianym. Zachowały się w nim oryginalne empory (pierwotnie kościół należał do gminy ewangelickiej), ołtarz oraz wyposażenie i malowidła zarówno z okresu wzniesienia nowej świątyni w 1840, jak też, pochodzące zapewne z pierwotnego kościoła – barokowe. Wśród nich wyróżnia się obraz

Zdjęcie z krzyża, zdobiące prezbiterium. Nieco młodsze są organy, wykonane przez firmę Waltera Gebrüdera z Górnego Śląska w 1900 roku, choć mogą one być wynikiem przebudowy wcześniejszego, wykonanego w roku 1842, instrumentu.

Wyposażenie kościoła w Piersnej

Jednonawowe wnętrze świątyni z nieco węższym prezbiterium zdoła sklepienie kolebkowe z lunetami oraz bogate wyposażenie w stylu późnego baroku i wczesnego rokoka, na które składają się ołtarz główny, ołtarze boczne, ambona, grupy rzeźbiarskie, konfesjonały, etc. Szczególnie cenna jest umieszczona w ołtarzu głównym gotycka rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem, pochodząca z ok. 1400 r. – najstarsza rzeźba tego typu w powiecie głogowskim.

Zabytki archeologiczne

Na terenie gminy Pęcław wyznaczono 163 stanowiska archeologiczne.

Gmina naznaczona jest działalnością człowieka począwszy od środkowej epoki kamienia. Obozowisko mezolityczne odnaleziono w okolicach Wojszyna, gdzie znajdują się też fragmenty osady neolitycznej oraz luźne znaleziska z epoki żelaza i z okresu wpływów rzymskich. Neolityczne luźne znaleziska odkryto w okolicach Wierzchowni i Wietszyc. Niewielkie cmentarze epoki brązu zlokalizowano w pierwszej z tych miejscowości oraz w Leszkowicach. Z Droglowic pochodzą drobne przedmioty z epoki żelaza. Tam też pozostały ślady wczesnośredniowiecznej osady, z lat 600 – 1250. Ten rozdział chronologii gminy znaczą dwie kolejne osady. Dwa kilometry na południowy zachód od Białółki nad Czarną odnaleziono nizinne grodzisko z podgrodzem. Podobne znajdowało się też nad kanałem południowym w Leszkowicach, ok. 2 km na południowy wschód od wsi.

Wszystkie wyżej wymienione obiekty osadnicze nie są oznakowane w terenie. Ich relikty są nieczytelne w krajobrazie gminy, choć szczególnie znaleziska wczesnośredniowieczne ważne są w odniesieniu do strategii rozwoju gminy, z Ekomuzeum, organizującym cykliczny Festyn – Biesiadę Dziadoszan w Wietszycach.

Dziedzictwo niematerialne

Ziemie obecnej gminy Pęcław w zasadniczym zrębie zostały zagospodarowane w XIII i XIV wieku przez ludy rdzennie słowiańskie, czego śladem jest nazewnictwo osad i wiosek, w okresie późniejszym jedynie zmienione: Droglowice w państwie pruskim zwały się Drogelwitz, Wojszyn – Wojszau, Borek – Borkau, Golkowice – Golkowitz, Kotowice – Kottwitz, itd.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Wśród prawnych form ochrony zabytków wyróżnia się wpis obiektu do rejestru zabytków, uznanie go za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego, bądź ustalenie ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

W gminie Pęcław dotychczas skorzystano jedynie z pierwszej z tych form. W rejestrze zabytków nieruchomości w latach 1961-1991 znalazło się 17 obiektów z obszarów gminy. Trzy z nich nie dotrwały do naszych czasów i zostały wykreślone, co ostatecznie dało liczbę 14 zabytków wpisanych do rejestru.

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru wraz z datą wpisu	Uwagi
1	Białołęka	Kościół (parafialny pw. MB Bolesnej)	pocz. XIX	A/1418/376, wpis 02-04-1963	
2	Białołęka	Cmentarz przykościelny	XVIII, 1932	A/1419/771/L; wpis 28.12.1987	
3	Białołęka	Pałac	2 poł. XIX w.	A/2759/718/L; wpis 26-06-1986	
4	Białołęka	Park podworski	k. XIX w.	A/2760/572/L; wpis 02-06-1980	
5	Drogłowice	Pałac	XVIII/XIX w.	A/2809/387; wpis 02.04.1963	
6	Drogłowice	Spichlerz	XVIII w.	A/2811/379; wpis 02.04.1963	
7	Drogłowice	Park	1810	A/2810/538/L; wpis 19.06.1979	
8	Leszkowice	Dwór	XVIII, 1876	A/3046/1001/L; wpis 14-11-1991	
9	Leszkowice	Park	XVIII/ XIX w.	A/3045/539/L; wpis 19-06-1979	
10	Leszkowice	Aleja lipowa	k. XIX w.	A/3044/701/L; wpis 25-06-1986	
11	Mileszyn	Park	ok. 1875	A/3120/537/L; wpis 19-06-1979	
12	Piersna	Kościół filialny (pw. Nawiedzenia NMP)	XV w.	A/2303/179; wpis 15-03-1961	
13	Turów	Pałac	ok.1890	A/3419/965; wpis 05-07-1991	
14	Turów	Park podworski	ok. 1890	A/3420/564/L; wpis 05-06-1980	

Do obiektów, które nadal widnieją w rejestrze zabytków choć nie zachowały się należy dwór i park przydworski w Wierzchni (nr rej.: 384/346/L z 2.04.1963).

Poważnie zagrożony jest natomiast zespół pałacowy w Droglowicach, chylący się ku ruinie. Wszystkie parki są silnie zaniedbane, od dziesięcioleci nie pielęgnowane, podobnie jak pozostałe budynki zespołów. Szczęśliwie pałace (poza dworem w Leszkowicach i wspomnianej rezydencji w Droglowicach) są zamieszkałe, co jest gwarancją ich zagospodarowania. Jedynie kościoły znajdują się obecnie w dobrym stanie.

W roku 2018 wszczęto procedurę wpisu do rejestru zabytków pawilonu parkowego w Białotęce, położonego na terenie działki 307/10.

Wśród zabytków ruchomych, wpisanych do rejestru, znalazły się trzy zespoły wyposażenia wnętrz. Wystroje wnętrz kościołów w Białotęce i Piersnej znajdują się w doskonałym stanie, jedynie klasycystyczne dekoracje architektoniczne salonów pałacu w Droglowicach istnieją szczątkowo, zachowały się pojedyncze stiuki i płaskorzeźby.

L.p.	Miejscowość	Obiekt	styl	Nr rejestru	Data wpisu
1	Białotęka	Wystrój i wyposażenie kościoła parafialnego w Białotęce	Barok, klasycyzm	97/415/L/81	18.07.1973
2	Droglowice	Wystrój architektoniczny pałacu w Droglowicach	Barok, klasycyzm	163/75/421/L/81	22.04.1975
3	Piersna	Wystrój i wyposażenie wnętrz kościoła filialnego w Poraszynie (ob. Piersna)	Gotyk, renesans, barok, klasycyzm	52/405/L/81	14.01.1972

Listę zabytków rejestrowych zamyka wczesnośredniowieczny gród w Droglowicach, wpisany w 1969 roku do rejestru zabytków (nr 236/85 192/Ar). Stanowisko nie jest czytelne w terenie, nie zostało też stosownie oznakowane.

Wszelkie prace modernizacyjne i remonty, prowadzone w obrębie zabytków wpisanych do rejestru, winny być poprzedzone pozwoleniem konserwatora zabytków. W tym celu konieczne jest wypełnienie stosownego wniosku, często wymagane są odpowiednie ekspertyzy i badania. Wymagania wobec właścicieli, kierowników prac i procedurę postępowania w związku z remontem, precyzuje Rozporządzenie *Ministra Kultury z dnia 9 czerwca 2004 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych* (Dz.U. z dnia 30.czerwca 2004 r.) oraz *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*.

Ustawa i rozporządzenie odnoszą się również do zagospodarowania stanowisk archeologicznych, przy których wszelkie roboty ziemne muszą być uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i prowadzone pod nadzorem specjalistów.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z art. 22. pkt. 4 *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad*

Zabytkami: ewidencją zostają objęte zabytki architektury i budownictwa: zespoły i obiekty o istotnych, lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych oraz zabytki archeologiczne. Obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków nieruchomości spoczywa na Burmistrzu Miasta i Gminy. Ewidencja ta, będąca zbiorem założonych dla zabytków architektury i budownictwa kart adresowych z fotografiami (dla stanowisk archeologicznych z oznakowaniem na mapie o skali 1:10 000), jest podstawą sporządzenia programów opieki nad zabytkami (art. 21 *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r.*).

Gminna ewidencja zabytków powinna być uzupełniana i weryfikowana, nie jest dokumentem zamkniętym. Podlega okresowej aktualizacji. Obiekty, które zostały gruntownie przebudowane (zmiana bryły budynku, układu i wielkości otworów okiennych, skucie wystroju elewacji etc.), bądź przestały istnieć – powinny być wykreślane. Zmiany stanu prawnego – wpis obiektu do rejestru zabytków, nowe ustalenia naukowe, uzupełnianie i weryfikacja wykazu stanowisk archeologicznych, również podlegają aktualizacji w kartach. W gminnej ewidencji zabytków znajdują się zarówno obiekty objęte ochroną konserwatorską, jak też nieruchome zabytki architektury i budownictwa, stanowiska archeologiczne i zabytki ruchome. Burmistrz miasta/ wójt gminy ma prawo w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wpisać nowe obiekty do ewidencji.

Zmiany w ewidencji nie powodują nieważności ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami.

Właściciele obiektów, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków mają obowiązek zachować gabaryty wysokościowe, formę dachu i rodzaj pokrycia, kompozycję i wystrój elewacji oraz formę stolarki okiennej i drzwiowej.

Wykaz zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków (stan na marzec 2018 r.) zamieszczony jest w Załączniku nr 2 do *Programu*.

Spośród 187 obiektów 13 nie istnieje, ok. 25 zostało silnie przekształconych bądź przebudowanych, co doprowadziło do zatarcia ich walorów historyczno – estetycznych i powinno się wiązać z wykreśleniem z rejestru zabytków objętych ochroną prawną. Kwestii tej nie udało się uporządkować w ostatnich czterech latach funkcjonowania Gminnego Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Pęcław na lata 2014 – 2017.

W roku 2014 do gminnej ewidencji zabytków wpisano natomiast 46 obiektów zaproponowanych do ujęcia z obszaru gminy, w tym zabytki techniki i przemysłu, m.in. związane z systemami

melioracyjnymi i irygacyjnymi oraz umocnieniami „Rygla Odry”, zespół dworski i inne obiekty z obszaru wsi Kotowice, a także infrastrukturę dawnych przystani.

5.5. Propozycja aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków

W toku badań terenowych i weryfikacji danych zawartych w dotychczasowej ewidencji, konieczne okazało się wprowadzenie uzupełnień i sprostowań. W związku z powyższym proponuje się:

- wykreślenie z gminnej ewidencji poniższych obiektów, które przestały istnieć:

lp	miejsowość	Obiekt	adres	Datowanie
1	Białołęka	Dom mieszkalny	8	2 poł. XIX w.
2	Białołęka	Dom mieszkalny	12	pocz. XX w.
3	Drogłowice	Stodoła	3	
4	Pęcław	Dwór (ruina)		pocz. XIX w.
5	Pęcław	Bud. mieszkalny	6	
6	Pęcław	Stodoła	21	
7	Wierzchownia	Stodoła	przy 12	
8	Wierzchownia	Dom mieszkalny	19	
9	Wietszyce	Pałac (ruina)		pocz. XX w.
10	Wietszyce	Budynek przypałacowy		
11	Wojszyn	Stodoła	przy nr 2	
12	Wojszyn	Dom mieszkalny	16	

- wykreślenie z gminnej ewidencji zabytków stodoły wchodzącej w skład zespołu dworskiego w Mieszyńcu, pochodzącej z ok. 1920 r., której jedynie dwie krótsze elewacje są oryginalne w skutek kompletnej przebudowy z końca XX w.
- wykreślenie z gminnej ewidencji poniższych obiektów, z uwagi na radykalne przekształcenia i przebudowy, które zatępiły pierwotny charakter obiektów, pozbawiając je wartości historycznych:

lp	miejsowość	obiekt	adres	Datowanie
1	Białołęka	Dom mieszkalny	1	k. XIX w.
2	Białołęka	Dom mieszkalny	31	ok. 1910
3	Białołęka	Dom mieszkalny	46	ok. 1900/ I. 70. XX w.

4	Borków	Dom mieszkalny	34	ok. 1900
5	Drogłowice	Dom mieszkalny	6	ok. 1900
6	Drogłowice	Dom mieszkalny	18	ok. 1900
7	Drogłowice	Dom mieszkalny	27	ok. 1880
8	Kaczyce	Dom mieszkalny	2	ok. 1910
9	Leszkowice	Dom mieszkalny	22	ok. 1910
10	Leszkowice	Dom mieszkalny	23	ok. 1910
11	Mileszyn	Obora	11	ok. 1900
12	Pęcław	Dom mieszkalny	16	ok. 1900
13	Piersna	Obora ze stodołą	2	ok. 1900
14	Wietszyce	Dom mieszkalny	4	pocz. XX w.
15	Wojszyn	Dom mieszkalny	12	2 poł. XIX / XX w.

5.6. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Krajobraz kulturowy gminy Pęcław jawi się dziś jako bogate spektrum wpływów dwóch czynników rozwoju, które do 1945 roku wpływały na jego obecny obraz: rolniczy charakter tych ziem i ich integralny związek z Odrą oraz historycznymi przeprawami przez rzekę. Za sprawą małych wahań demograficznych (przed II wojną światową okolicę zamieszkiwało, podobnie jak dziś, nieco ponad 2 tys. osób; co więcej, liczba ta utrzymywała się przez cały okres PRL-u aż po dziś dzień) dziś obserwować możemy układy ruralistyczne nieznacznie zaburzone nową zabudową. Gmina Pęcław może poszczycić się wieloma doskonale zachowanymi zespołami zagród wiejskich, z zachowanymi budynkami mieszkalnymi, gospodarczymi, stodołami, a nawet ogrodzeniami. Wiele obiektów nie było przekształcanych od dziesięcioleci, po dziś dzień spełniając swe dawne funkcje.

Cenna jest infrastruktura związana z przystaniami i przeprawami odrzańskimi w Borkowie, Golkowicach i Leszkowicach oraz systemem melioracyjno/irygacyjnym (przepompownia w Leszkowicach i w Borkowie), dziś zachowane fragmentarycznie i niejednokrotnie zapomniane. Ich widowym śladem są kamienne drogi, prowadzące ze wsi do rzeki oraz istniejące (choć znacznie przekształcone) zajazdy i restauracje, związane z obsługą przystani. To ona, w połączeniu z opisaną zabudową ruralistyczną (w tym obiektami użyteczności publicznej oraz technicznymi i przemysłowymi) i relikami zespołów folwarcznych – tworzy niepowtarzalny charakter obszaru chronionego gminy. Dziedzictwo kulturowe gminy Pęcław sprowadzane było przez ostatnie lata do klasycznego katalogu zabytków, przy zatarcu tradycji militarnych, przemysłowych i odrzańskich. Pojedyncze obiekty spośród nich, powtarzalne w wielu regionach Dolnego Śląska, nie posiadają tak wielkiej wartości, jak ich konglomerat. Wiele budynków zostało zaniedbanych, dawne zespoły folwarczne i pałacowe popadły w ruinę, jednak ich duże zagęszczenie (aż 11 na 13 wsi oraz jeden

przysiółek) stanowić może dziś dodatkową atrakcję turystyczną. To różnorodność dziedzictwa gminy Pęcław: z przepompownią w Leszkowicach, pałacem w Droglowicach, kościołem w Piersnej, reliktmami przepraw i przystani, doskonale zachowanymi zespołami gospodarstw i ciekawymi budynkami gospodarczymi, umocnieniami „Rygła Odry”, czytelnymi układami ruralistycznymi i obiektami przemysłowymi Białołęki oraz krzyżami pokutnymi w Wietszycach (obecnie poza rejestrem i ewidencją) czy stanowiskami archeologicznymi związanymi z Dziadoszanami powinna być pielęgnowana i promowana.

6. Analiza szans i zagrożeń dla środowiska kulturowego gminy Pęcław

W celu określenia priorytetów *Programu Opieki nad Zabytkami* oraz możliwości w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Pęcław opracowano analizę SWOT. Powstała ona również w oparciu o Strategię Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pęcław.

Mocne strony:

- różnorodność zasobów zabytkowych,
- małe przekształcenia w obrębie większości zabytkowych obiektów gospodarczych i mieszkalnych,
- duże zasoby przyrodnicze, które można wykorzystać w celach turystycznych i rekreacyjnych (sporty wodne, wędkarstwo, agroturystyka), w tym w ramach turystyki weekendowej
- niski poziom zanieczyszczenia środowiska,
- położenie gminy w sąsiedztwie aglomeracji miejskiej (Głogowa),
- wysoki poziom aktywności społecznej mieszkańców gminy

Słabe strony:

- słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna,
- brak oznakowania atrakcji turystycznych,
- słaba promocja regionu i informacja turystyczna,
- niski poziom wykształcenia mieszkańców,
- słabe poczucie tożsamości kulturowej, niska świadomość wielokulturowości Śląska,
- zabytki o charakterze lokalnym, pojedyncze obiekty posiadające wybitne wartości historyczne i artystyczne,
- emigracja młodych, często dobrze wykształconych ludzi poza granice gminy, mała świadomość posiadanych wartości krajobrazu kulturowego i różnorodności dziedzictwa.

Szanse:

- wykorzystanie Odry jako wodnego szlaku turystycznego,
- możliwość uzyskania wsparcia z funduszy Unii Europejskiej,
- uwzględnienie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w programach rozwojowych gminy,
- wyeksponowanie dziedzictwa kulturowego jako jednej z atrakcji regionu,
- uwzględnienie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym,
- korzystanie z wszelkich programów i funduszy, w ramach których pozyskane zostaną środki na remont obiektów zabytkowych gminy oraz rozwój turystyki,
- zwiększanie świadomości społecznej poprzez wydawane informatorów, folderów, publikacji, katalogów i udostępnianie opisów zabytków w internecie,
- stworzenie tras turystycznych zabytków architektury i budownictwa w powiązaniu z atrakcjami turystycznymi i krajobrazowymi.

Zagrożenia:

- możliwe podtopienia i powodzie (położenie w dawnym obszarze zalewowym Odry),
- duża ilość opuszczonych i niezamieszkałych obiektów zabytkowych i gospodarstw,
- negatywne nastawienie części właścicieli i użytkowników do ochrony zabytków, postrzeganej jako źródło ograniczeń i represji,
- brak profesjonalnej i łatwo dostępnej informacji na temat zabytków,
- przekształcanie elementów architektonicznych i remonty zabytków przy braku zrozumienia jego walorów i zacieraniu pierwotnych wartości artystycznych.

7. Założenia programowe

7.1. Priorytety programu opieki

Nadrzędnym celem polityki gminnej w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego oraz jego ochrona, dążenia do poprawy stanu technicznego, ich odbudowy, adaptacji i rewitalizacji, które to zabiegi pozwolą na wykorzystanie potencjału kryjącego się w owym dziedzictwie.

Powyższy cel można uzyskać w perspektywie wieloletniej poprzez następujące priorytety:

I Świadome kształtowanie i ochrona krajobrazu kulturowego:

- planowe, konsekwentne i kompetentne realizowanie założeń i zadań samorządowych dotyczących ochrony zabytków,
- wspieranie i realizacja lokalnych programów ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego,
- świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego i przyrodniczego oraz jego kompleksową ochronę,
- integracja ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu w strategii rozwoju gminy oraz dokumentach planistycznych.

II Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako elementu rozwoju gospodarczego i społecznego:

- wykorzystanie walorów kulturowych i krajobrazowych w celu promowania regionu oraz jako czynnika jego rozwoju gospodarczego i społecznego, w tym podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność przestrzeni gminy oraz zabytków dla potrzeb edukacyjnych, społecznych, turystycznych i inwestycyjnych,

III Promocja, edukacja oraz dokumentacja dziedzictwa służąca budowaniu tożsamości:

- budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony zabytków oraz kształtowanie postaw wzmacniających tożsamość regionalną, opartą o tradycję i historię,
- wzrost świadomości historycznej i poczucia odpowiedzialności właścicieli chronionego mienia,
- dokumentacja zagrożonych i najcenniejszych elementów dziedzictwa kulturowego.

7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki

Priorytet I: Świadome kształtowanie i ochrona krajobrazu kulturowego	
Kierunki działań	Zadania
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i działania zmierzające do poprawy stanu ich zachowania	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zarezerwowanie środków w budżecie gminnych na prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy (w ramach opracowanego planu remontów), ▪ opracowanie długofalowego, uwzględniającego kompleksowość działań planu remontów i podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy, <ul style="list-style-type: none"> ▪ dofinansowanie prac remontowo – konserwatorskich przy obiektach prywatnych wchodzących w skład gminy, ustalenie stosownej uchwały ustalającej zasady i tryb pozyskiwania dotacji celowej, ▪ zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą, w tym zabezpieczenie trwałych ruin i odpowiednie oznakowanie oraz ewidencjonowanie zabytków nieruchomości i ruchomych,

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rewaloryzacja i rewitalizacja zabytkowych zespołów i obiektów przemysłowych z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji, ▪ rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni (parków dawnych zespołów przypałacowych i podworskich, cmentarzy, obszarów nieczynnych cmentarzy), ▪ utrzymanie i przeprowadzenie remontów zabytkowych odcinków kamiennych dróg.
Uwzględnienie postulatów ochrony zabytków w miejscowych i samorządowych planach zagospodarowania/ rozwoju gminy	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ewentualne powołanie w Urzędzie Gminy osoby odpowiedzialnej za ochronę dziedzictwa kulturowego, monitorującą realizację <i>Programu...</i>, poszukiwanie i uzyskiwanie dotacji celowych na rzecz ochrony zabytków regionu, ściśle współpracującą z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków we Wrocławiu i delegaturą w Legnicy, ▪ opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi (w tym weryfikacja obowiązujących w zakresie aktualizacji zagadnień związanych z ochroną zabytków), ▪ wdrażanie zapisów programów rewitalizacji, studiów historyczno-urbanistycznych w realizacji zagospodarowania przestrzennego gminy (w tym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego), ▪ konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących nowej zabudowy na obszarach objętych ochroną konserwatorską (określoną w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego), dotyczącą wysokości i linii zabudowy oraz jej funkcji, ▪ walka z samowolą budowlaną,
Integracja ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dalsze i konsekwentne uwzględnianie lokalnych zabytków architektury i budownictwa, a szczególnie dziedzictwa związanego z infrastrukturą przystani i sieci irygacyjnej, w działaniach związanych z realizacją projektów przyrodniczych, ▪ ochrona panoram wsi o wartościach kulturowych.
Ochrona układów ruralistycznych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dbanie o ład przestrzenny wsi i przeciwdziałanie rozproszonemu osadnictwu, w tym zachowanie relacji przestrzennych pomiędzy zabytkowymi zespołami; wypełnianie zabudową wolnych działek zgodnie z historyczną kompozycją otaczającego obszaru oraz gabarytami i formą znajdujących się na nim obiektów,
Priorytet II Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako elementu rozwoju gospodarczego i społecznego	
Kierunki działań	Zadania
Zwiększenie atrakcyjności dziedzictwa kulturowego	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przeprowadzanie systematycznych prac porządkowych w obrębie zabytkowych zespołów zieleni (cmentarzy poniemieckich, parków zespołów podworskich), wytypowanie dwóch – trzech z nich i zagospodarowanie celem udostępnienia jako atrakcja turystyczna (cmentarze) czy rekreacyjna (parki) ▪ rewaloryzacja nawierzchni dróg prowadzących do dawnych przepraw i przystani odrzańskich, ich przekształcenie w punkty turystyczne z odpowiednią informacją i miejscem na odpoczynek, ▪ wyróżnienie miejsc i obiektów, na których można będzie oprzeć

- promocję gminy,
- określenie zasad umieszczania na zabytkach architektury i budownictwa szyldów reklamowych i ich konsekwentnego egzekwowania,
- iluminacja najcenniejszych zabytków i miejsc

Tworzenie nowych miejsc pracy w oparciu o ochronę dziedzictwa kulturowego	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zachęcanie do zakładania kolejnych i wspieranie istniejących gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach, oferujących wypoczynek i rozrywkę w oparciu o lokalne tradycje, ▪ wspieranie rozwoju muzeów i izb regionalnych,
---	--

Priorytet III Promocja, edukacja oraz dokumentacja dziedzictwa służąca budowaniu tożsamości

Kierunki działań	Zadania
Promowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego i edukacja historyczna mieszkańców regionu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wprowadzenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego i historii regionu do placówek oświatowych, poprzez organizowanie szkoleń dla nauczycieli, dodatkowych zajęć tematycznych dla uczniów, ▪ organizowanie i wspieranie wystaw edukacyjnych, konkursów w obszarze ochrony lokalnego dziedzictwa, ▪ rozważenie możliwości uczestnictwa gminy w corocznych tematycznych Europejskich Dniach Dziedzictwa (wrzesień) i innych festynach oraz cyklach kulturowych organizowanych na poziomie powiatu, ▪ inicjowanie i wspieranie wydawnictw poświęconych lokalnemu dziedzictwu (katalogi form i układów architektonicznych, foldery promocyjne, przewodniki, albumy z archiwalnymi pocztówkami i fotografiami), ▪ promowanie właściwych działań konserwatorskich i projektów przy prywatnych zabytkach, zespołach i terenach cennych kulturowo (m.in. przez cykliczne nagradzanie efektywnych działań czy rewitalizacji),
Wykreowanie produktów turystyki regionalnej w oparciu o lokalne dziedzictwo	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tworzenie i modernizacja infrastruktury turystycznej (tablice informacyjne na istniejących szlakach i poza nimi, miejsca odpoczynku, tereny przeznaczone na biwaki, popieranie i zachęcanie do otwierania niewielkich punktów gastronomicznych), ▪ wyznaczenie kolejnych szlaków turystycznych (rowerowych, pieszych, konnych, samochodowych obok już istniejącej ścieżki historycznej „Białołęka”) wzdłuż najważniejszych zabytków gminy oraz miejsc ważnych z uwagi na historię i tradycję regionu, przy jednoczesnym ich oznakowaniu i wprowadzeniu tablic informacyjnych w wybranych miejscach, ▪ rozszerzenie istniejących ścieżek turystycznych, przyrodniczych i kajakowych o okoliczne zabytki i umieszczenie informacji na temat wszystkich istniejących szlaków na stronie Gminy Pęcław, a także stworzenie tablic przy najcenniejszych z nich.
Stworzenie dokumentacji obszarów zagrożonych bądź podlegającym przyszłym procesom inwestycyjnym	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wykonanie prac studialnych i ewidencyjnych (studia historyczno – urbanistyczne, studia krajobrazowe, badania historyczno-architektoniczne, karty ewidencyjne) popularnych, a zaniedbanych elementów dziedzictwa (np. zespołu schronów bojowych, wałów i stanowisk strzelniczych „Rygla Odry”),

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ systematyczna weryfikacja i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, ▪ wykonanie inwentaryzacji architektoniczno – konserwatorskiej zagrożonych zabytków architektury i budownictwa, zespołów i obiektów przemysłowych (np. zespołów pałacowych i dworskich nie znajdujących się w rejestrze zabytków)
<p>Zapewnienie szerokiego dostępu do informacji na temat dziedzictwa kulturowego gminy oraz mechanizmów jego ochrony</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uzupełnienie umieszczonego na stronie internetowej Gminnego programu opieki nad zabytkami o informację, jakie ma to znaczenie dla właścicieli zabytkowych obiektów i zespołów, do czego są zobowiązani, ▪ wprowadzenie na stronie gminy informacji na temat najcenniejszych i najciekawszych zabytków regionu, oraz opisu proponowanych tras rowerowych/ pieszych/ samochodowych etc. i ewentualnie mapę dziedzictwa kulturowego gminy – atrakcyjną w formie graficznej ▪ informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskiwania dotacji na ich remont i rewaloryzację, ▪ utrzymywanie aktywnej współpracy z regionalnymi mediami w celu upowszechnienia działań związanych z opieką nad zabytkami i lokalnych tradycji

7.3. Szczegółowe postulaty ochrony konserwatorskiej dziedzictwa kulturowego gminy Pęclaw:

W przypadku układów ruralistycznych wraz z zabudową można wysunąć następujące postulaty:

- dbałość o układ przestrzenny: utrzymanie linii i skali zabudowy, układu budynków, niedopuszczenie do ich zaburzenia w skutek nowych inwestycji w obrębie historycznej zabudowy
- utrzymanie form architektonicznych obiektów wpisanych do ewidencji, w tym m.in. charakterystyczną dekorację ścian szczytowych elewacji bocznych i fasad – będące istotnym walorem estetycznym budynku, a częstokroć usuwanym; nieusuwanie i zasłanianie detalu w przypadku remontu, bądź ocieplania obiektu,
- wyeksponowanie istotniejszych budynków użyteczności publicznej (również tych, których funkcja się zmieniła): szkół, remiz, gospody, które decydują o niepowtarzalnym charakterze osad,
- dbałość o zachowanie bryły, podziałów elewacji i ceglanej dekoracji budynków gospodarczych oraz o utrzymanie niektórych zespołów domów, jako wzorcowych regionalnych kompleksów gospodarstw wiejskich,
- zainteresowanie się gminy niezamieszkałymi i opuszczonymi obiektami, podjęcie przez nią prób zasiedlenia tych zespołów, możliwych m.in. za sprawą utworzenie mechanizmu pozwalającego ich przekazanie w długoletnią dzierżawę w zamian za przeprowadzenie remontu,

- wyeksponowanie kapliczek przydrożnych, zachowanie pomników ofiar I wojny światowej w Wojszynie i Wietszycach.

W odniesieniu do pozostałych układów i zespołów obiektów zabytkowych gmina powinna zwrócić szczególną uwagę na:

- szybko pogarszający się stan zachowania dworów i pałaców, które nie są obecnie zamieszkałe; istotne jest zabezpieczenie popadających w ruinę dworów (jako tzw. „trwałych ruin”) w Mileszynie, Kotowicach, znajdującego się w rejestrze pałacu w Droglowicach wraz z zabezpieczeniem relikwów wystroju wewnątrz rezydencji, W przypadku Mileszyna – zaniedbany park przypałacowy i samo założenie znajduje się tuż przy Odrze oraz biegnącym wałem przeciwpowodziowym szlaku – miejsce mogłoby stanowić doskonałą atrakcję turystyczną,
- możliwość zabezpieczenia i wyznaczenia nowej funkcji opuszczonemu i zaniedbanemu spichlerzowi w Droglowicach, który za kilka lat może podzielić los pałacu, a stanowi jeden z cenniejszych zabytków w obrębie gminy,
- dalsze uporządkowywanie terenów zielonych, wchodzących w skład dawnych zespołów dworskich/ pałacowych; przynajmniej dwa z nich mogą zostać przekształcone w miejsca rekreacji dla dorosłych i dzieci (m.in. za sprawą ponownego wyznaczenia ścieżek i alejek, zorganizowania placów zabaw), rodzaj centrów rozrywki danej wsi,
- dalsze zabezpieczanie i uporządkowanie terenów nieużytkowanych cmentarzy poniemieckich, wraz z ewidencją pozostających w ich przestrzeni nagrobków,
- przestrzeń dawnych przystani i miejsc przepraw (wraz z kamienną nawierzchnią prowadzącą do nich) powinna zostać zrewitalizowana z uwagi na miejscową historię i tradycje. Cel ten można uzyskać poprzez jej uporządkowanie, oznakowanie i nadanie jej nowej funkcji, np. przez stworzenie w jej miejscu punktów turystyczno – rekreacyjnych, mogących np. pełnić rolę cyklicznych przestrzeni biwakowych,
- brak ewidencji kilkukilometrowego pasa umocnień poniemieckich z lat 30. i 40. XX w. (tzw. *Ryglu Odry*) – wszystkie zachowane na terenie gminy schrony, oraz ich pozostałości powinny zostać uwzględnione w gminnej ewidencji zabytków, uzasadnione wydaje się wykonanie ich inwentaryzacji w celu szerszego rozpowszechnienia i promocji jako elementu miejscowego dziedzictwa,
- inwentaryzacji i rewaloryzacji podlec powinny także przepompownia wody w Leszkowicach (związana z systemem kanałów irygacyjnych) oraz elektrownia wodna w okolicy Borkowa; architektura i sposób kształtowania bryły pierwszej z nich jest wyjątkowy, obiekt ten z powodzeniem mógłby stać się jednym z cenniejszych wizerunków promujących dziedzictwo gminy.

Bardzo istotnym czynnikiem winno być podkreślenie zróżnicowanego dziedzictwa regionu, zarówno z elementami historii pradziejowej i średniowiecznej (Dziadoszanie), umocnieniami „Rygla Odry”, jak też specyficznym system melioracyjnym i irygacyjnym regionu czy doskonale zachowanymi układami ruralistycznymi, zabudową wiejską z przełomu XIX i XX wieku wraz z obiektami technicznymi oraz bardzo dużą ilością zespołów dworskich/ pałacowych. Czynnikiem decydującym o rozwoju i charakterze dziedzictwa gminy Pęcław od zawsze była Odra, której potencjał jest niejednokrotnie niedoceniany. Wyeksponowanie infrastruktury dawnych przepraw i przystani, zabytków zgromadzonych wokół ich historii oraz tradycji odrzańskich w połączeniu z cyklicznymi imprezami i wydarzeniami (splewy kajakowe, flisy odrzańskie, pikniki etc.) stać może się doskonałym produktem turystycznym, przestrzenią rekreacyjną, jednocześnie budującą tożsamość lokalną mieszkańców gminy.

8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

W celu efektywnej realizacji programu opieki nad zabytkami zadania w nim określone powinny być oparte o następujące instrumenty:

8) Prawne

Wynikają one z przepisów ustawowych, np. uchwalenie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane przy zabytkach, zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, tworzenie parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych np. wojewódzkiego konserwatora zabytków. Do instrumentów prawnych zaliczamy więc do nich m.in.:

- dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,
- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

19) Finansowe

Korzystanie z programów finansowanych ze środków europejskich; dotacje, subwencje (np. jednostek samorządu terytorialnego, Ministerstwa Kultury) ; dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe lub ulgi podatkowe dla właścicieli obiektów zabytkowych. na ochronę zabytków, szukanie zewnętrznego wsparcia.

9) Instrumenty koordynacji

W ramach tego instrumentu wyróżnia się:

- realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, lokalny program,

rewitalizacji, program ochrony przyrody, studia, analizy i koncepcje, umowy i porozumienia,

- współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

4) Instrumenty społeczne – działania edukacyjne prowadzone zarówno przez placówki oświatowe jak i zlecane organizacjom pozarządowym; działania promocyjne, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, kulturą, turystyką.

5) Instrumenty kontrolne, wśród których najważniejsza jest aktualizacja gminnej ewidencji zabytków oraz stały monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz stanu zagospodarowania przestrzennego. Zaleca się co dwa lata sporządzenie sprawozdania z realizacji oraz aktualizację *Programu* przede wszystkim związaną z nowymi wymogami formalnymi dotyczącymi dokumentu, dostosowania go do nowych zapisów prawnych oraz możliwości finansowania głównie z funduszy europejskich. Warto podkreślić, że począwszy od 2014 roku obowiązywać będzie nowa perspektywa finansowa a za tym obowiązywać będą nowe zasady finansowania ze środków europejskich.

9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Program Opieki nad Zabytkami gminy Pęcław, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy, w celu przyjęcia go na drodze uchwały. Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców gminy Pęcław. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata istnieje obowiązek przez wójta sprawozdań z realizacji gminnych programów opieki nad zabytkami i przedstawiania ich radzie gminy.

Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- a) Stopień wykonania zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami,
- b) efektywność ich wykonania. Ocena stanu realizacji programu powinna być przeprowadzana przez Radę Miasta przy ewentualnym udziale: Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, organizacji działających na terenie gminy Pęcław zajmujących się ochroną zabytków i opieką nad nimi. Przy ocenie należy brać pod uwagę opinię społeczeństwa, dlatego też sam *Program* jak i sprawozdania z jego realizacji muszą być udostępniane do publicznej wiadomości.

W ramach priorytetu I: Świadome kształtowanie i ochrona krajobrazu kulturowego:

- Poziom (w %) objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba zrewitalizowanych obiektów objętych opieką konserwatorską, w tym zabytkowej zieleni oraz wartość finansowa realizacji owych programów,
- liczba dofinansowanych remontów obiektów zabytkowych.

W ramach priorytetu II Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako elementu rozwoju gospodarczego i społecznego:

- wartość środków finansowych przeznaczonych na oznakowanie najcenniejszych obiektów zabytkowych i liczba zespołów, obszarów i budynków zaakcentowanych w przestrzeni gminy (za sprawą iluminacji, uporządkowania terenu wokół niego etc.),
- liczba powstałych (przy wsparciu gminy) gospodarstw agroturystycznych,
- ilość organizacji pozarządowych i placówek kulturalno - muzealnych, z którymi podjęto współpracę w celu ochrony dziedzictwa,

W ramach priorytetu III: Promocja, edukacja oraz dokumentacja dziedzictwa służąca budowaniu tożsamości:

- liczba przeprowadzonych konkursów, wystaw oraz festynów i zajęć terenowych dot. ochrony dziedzictwa kulturowego gminy,
- wartość funduszy przeznaczonych na wystawienie informacji o najważniejszych obiektach/ miejscach,
- liczba utworzonych ścieżek turystycznych, szlaków pieszych/ rowerowych, itd.,
- liczba przeprowadzonych w szkołach zajęć i liczba szkoleń dla nauczycieli,
- liczba wydawnictw (w tym folderów i prospektów),
- liczba opisanych na stronach internetowych gminy obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba opracowanych studiów historyczno – urbanistycznych, krajobrazowych i innych.

10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy

o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych.

Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem statutowym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań. Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków na te cele ze środków samorządowych, rządowych i prywatnych. Ważne jest również, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów Gminnego programu opieki nad zabytkami. Jest to tym istotniejsze, że znaczna część opisanych w niniejszym rozdziale zewnętrznych źródeł finansowania wymaga zapewnienia współfinansowania w formie wkładu własnego w podejmowanym zadaniu.

Źródła zewnętrznego finansowania, które zostaną w toku niniejszego rozdziału szczegółowo opisane można podzielić na środki publiczne i prywatne. Środki z większości tych źródeł przeznaczane są wyłącznie na obiekty wpisane do rejestru zabytków, beneficjentami zaś najczęściej mogą być: kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego. W wyjątkowych wypadkach beneficjentami mogą być wspólnoty mieszkaniowe czy osoby prywatne-właściciele obiektów zabytkowych.

10.1. Środki publiczne

1) Środki powiatu głogowskiego

Z budżetu powiatu głogowskiego mogą być udzielane dotacje na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz budowlanych przy znajdującym się na terenie powiatu głogowskiego zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Zasady udzielania dotacji reguluje Uchwała Nr XLV /393/2010 Rady Powiatu Głogowskiego z dnia 30 czerwca 2010 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Ubiegający się o dotację podmiot składa stosowny wniosek o udzielenie dotacji w terminie do dnia 15 września roku poprzedzającego rok budżetowy do Zarządu Powiatu Głogowskiego. W szczególnie uzasadnionych przypadkach podmiot może złożyć wniosek o udzielenie dotacji w trakcie roku budżetowego. Dotacja z budżetu Powiatu na wykonanie prac lub robót budowlanych może zostać udzielona w wysokości do 100% ogółu nakładów na te prace lub roboty.

2) Środki Województwa Dolnośląskiego

Z budżetu samorządu Województwa Dolnośląskiego wspierane są zadania z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami zgodnie z uchwałą nr XXVIII/788/12 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 8 listopada 2012 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze województwa dolnośląskiego wraz ze zmianą przyjętą w uchwale nr XVIII/466/16 z dnia 28 stycznia 2016 r.

Każdego roku w grudniu Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego ogłasza nabór wniosków o dotację na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze Województwa Dolnośląskiego. Nabór wniosków trwa od 1 do 31 stycznia każdego roku budżetowego.

Kryteria wyboru najlepszych zadań konserwatorskich to:

- a) znaczenie zabytku dla dziedzictwa kulturowego: wartość artystyczna, naukowa, historyczna,
- b) dostępność zabytku dla społeczeństwa, funkcja użyteczności publicznej, możliwość zwiedzania,
- c) stan zachowania zabytku,
- d) kontynuacja prac konserwatorskich zadań dotowanych z budżetu województwa w poprzednim roku.

O dotację celową z budżetu województwa dolnośląskiego, w zakresie sprawowania opieki nad zabytkami, może ubiegać się osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i prac budowlanych przy zabytku, które wnioskodawca zamierza wykonać w roku złożenia wniosku. Dofinansowanie, zgodnie z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami udzielone może być w wysokości do 50 % nakładów koniecznych. Z uwagi na wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo gdy zabytek wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, albo, gdy sytuacja wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót budowlanych przy zabytku - dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót budowlanych. Maksymalna kwota wnioskowanej dotacji nie może być większa niż 200 000 złotych. Budżet rezerwowany na ochronę zabytków w roku 2018 to 5 000 000 złotych.

Więcej na : <http://www.umwd.dolnyslask.pl/kultura/ochrona-zabytkow/>

3) Środki Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Zasady udzielania dotacji określa Wojewódzki Konserwator Zabytków, działając na podstawie ustawy Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

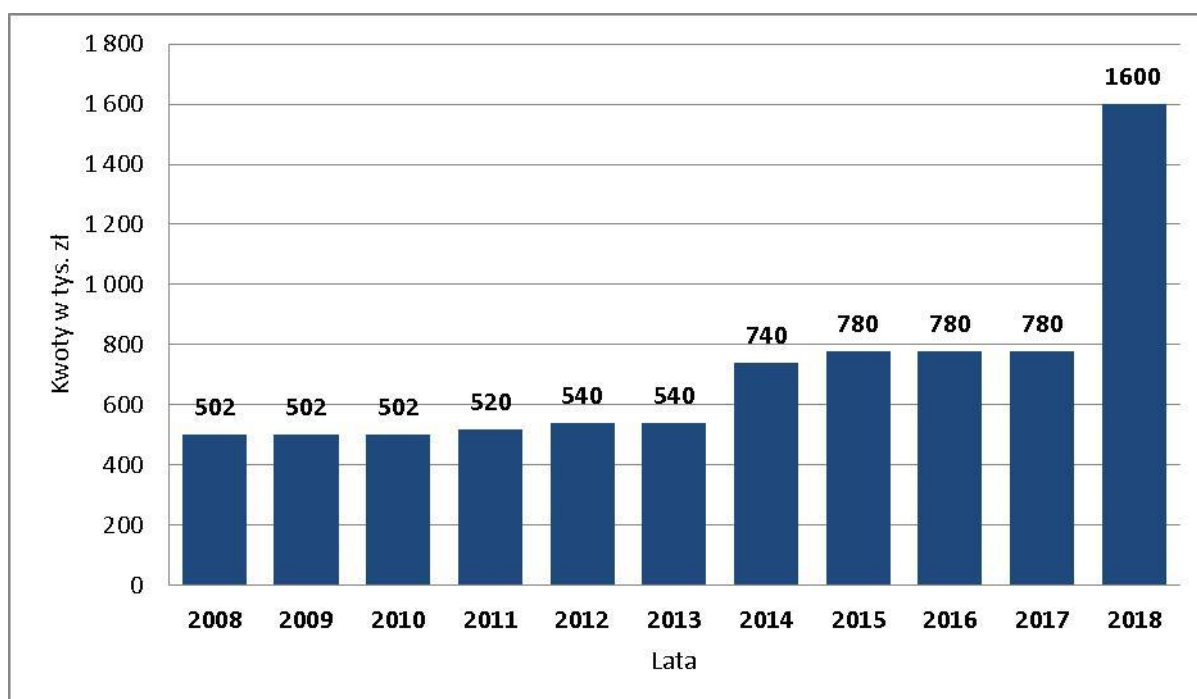
Z wnioskiem o udzielenie finansowania może wystąpić każdy podmiot, mający tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego. O refundację może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót przy zabytku określonych w pozwoleniu wydanym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Ze środków dotacji można dofinansować wykonanie prac lub robót budowlanych, które mieszczą się w katalogu wskazanym w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, co do zasady do 50% wartości inwestycji, w szczególnie uzasadnionych przypadkach - do 100%.

Dotacje celowe przyznawane są wyłącznie na prace konserwatorskie mające na celu zachowanie substancji zabytku oraz utrzymanie lub przywrócenie jego zabytkowego charakteru, oraz na projekty i dokumentacje związane z w/w pracami, nie dofinansowuje się prac modernizacyjnych. Wniosek o przyznanie dotacji winien być sporządzony zgodnie z § 3 ust 1 pkt 1-11 w/w rozporządzenia, do wniosku winny być dołączone załączniki wymienione w § 3 ust 3, ust 4 lub ust 5 ww. rozporządzenia oraz czytelna dokumentacja fotograficzna obrazująca aktualny stan zachowania zabytku

Terminy składania wniosków to:

- a) wnioski o udzielenie dotacji na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat rok złożenia wniosku składa się do dnia 30 czerwca roku, w którym dotacja ma być udzielona
- b) wnioski o udzielenie dotacji na prace, które zostaną przeprowadzone, składa się do dnia 28 lutego roku, w którym dotacja ma być udzielona.

Szczegółowe informacje na: wosoz.ibip.wroc.pl/

Wykres: „Środki na ochronę i konserwację zabytków w województwie dolnośląskim w latach 2008-2018”

Wsparciem gospodarzy obiektów zabytkowych jest także konkurs o „Laur Konserwatorski”, organizowany corocznie przez Stowarzyszenie Konserwatorskie we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków pod patronatem Generalnego Konserwatora Zabytków, Wojewody oraz Marszałka Województwa. Celem konkursu jest wyłonienie wyróżniających się realizacji konserwatorskich, cechujących się wysoką jakością, prawidłowością działań przy zabytku, szczególną dbałością o kompleksowe przywrócenie mu świetności, utrwalenie wartości znaczenia oraz promocja dobrych wzorów realizacji prac przy zabytku, adaptacji i dbałości o jego właściwe utrzymanie i zagospodarowanie, uhonorowanie i wyróżnienie wzorowych inwestorów-gospodarzy zabytków i wykonawców prac.

4) Narodowy Instytut Dziedzictwa

4.1) Zabytek zadbany

Adresatami konkursu są właściciele, posiadacze lub zarządcy zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków, którzy wzorowo wywiązują się z obowiązku opieki nad zabytkami. Za realizację konkursu odpowiada Narodowy Instytut Dziedzictwa. Celem konkursu jest promocja opieki nad zabytkami, poprzez propagowanie najlepszych wzorów konserwacji, utrzymania i zagospodarowania zabytków. Nad przebiegiem konkursu czuwa Jury, składające się z ekspertów posiadających wiedzę i doświadczenie w dziedzinie konserwacji zabytków. Jury ocenia jakość i zakres prac budowlanych, konserwatorskich, restauratorskich, rewitalizacyjnych prowadzonych przy zabytkach.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

- a) Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu
- b) Rewitalizacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe)
- c) Adaptacja obiektów zabytkowych
- d) Architektura i budownictwo drewniane
- e) Architektura przemysłowa i budownictwo inżynieryjne
- f) Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem

Pełny regulamin konkursu wraz z kartą zgłoszeniową dostępny jest na stronie:

http://www.nid.pl/pl/Dla_wlascieli_i_zarzadcow/Zabytek_zadbany/

4.2) Wspólnie dla dziedzictwa

W ramach Programu przewidziano możliwość realizacji zadań w następujących kategoriach:

- „Wolontariat dla dziedzictwa” - zadania polegające na włączeniu wolontariuszy w prace porządkowe przy zabytkach i ich otoczeniu, przy identyfikowaniu, inwentaryzowaniu i dokumentowaniu dziedzictwa oraz prace zmierzające do wzmacniania tradycji rękodzielniczych, upowszechniania umiejętności związanych z rzemiosłem lub tradycyjnymi technikami budowlanymi, umożliwiającymi zachowanie zabytków i ich wartości.
- „Upowszechnianie dziedzictwa” - zadania polegające na identyfikowaniu, badaniu i dokumentowaniu lokalnego dziedzictwa, a także szerokim społecznym upowszechnianiu i promowaniu wiedzy na jego temat. Podejmowane w tej kategorii działania, to m.in. prace przy identyfikowaniu, inwentaryzowaniu, badaniu i dokumentowaniu dziedzictwa i wszelkie działania edukacyjne i propagujące dziedzictwo oraz wiedzę na jego temat.

O dofinansowanie w ramach Programu mogą ubiegać się wyłącznie Organizacje pozarządowe będące podmiotami prawa polskiego. Maksymalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 100 000 zł. Wnioskowane dofinansowanie nie może przekraczać 80% budżetu Zadania przedstawionego we Wniosku

Więcej: <http://wolontariat.nid.pl/>

5) Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

5.1) „Dziedzictwo kulturowe – priorytet 1 – Ochrona zabytków”

Strategicznym celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).

Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich. O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego – osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie. Realizacja zadania odbywa się na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, a jeden wnioskodawca ma prawo złożyć maksymalnie 2 wnioski w priorytecie. Dofinansowanie, zgodnie z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych. W przypadkach określonych w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dofinansowanie może być udzielone w kwocie do 100% nakładów koniecznych. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 25 tys. zł. A w roku 2018 budżet programu wynosi 112 125 tys. zł. Więcej na: <http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/finanse/programy-ministra.php>

5.2) Ochrona zabytków archeologicznych

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego udziela dotacji na badania archeologiczne zgodnie z przyjętym Rozporządzeniem z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne. Rozporządzenie określa warunki i tryb udzielania oraz rozliczania dotacji na:

1) badania archeologiczne prowadzone ze względu na planowane albo realizowane:

- a) roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- b) roboty ziemne lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co może doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego.

2) wykonanie dokumentacji badań archeologicznych, o których mowa w pkt. 1. Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzająca realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i

ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych do przeprowadzenia działań. Zasady udzielania określone są w art. 82a i 82b ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

Więcej na: <http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/finanse/programy-ministra.php>

5.3) „Promesa Ministra Kultury”

Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra wkładu krajowego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich.

Więcej na: <http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/finansowanie-i-mecenat/programy-ministra/programy-mkidn-2018.php>

5.4) Wspieranie opieki nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami w kraju

Strategicznym celem programu jest wspieranie opieki nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami na terenie RP, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski, a także wspieranie działań mających na celu upowszechnianie wiedzy na temat tych wydarzeń. Ustawowe zadania Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w zakresie podtrzymywania i rozpowszechniania tradycji narodowej i państwowej w przypadku miejsc pamięci i trwałych upamiętnień powinny przyjąć konkretną formę stworzenia możliwości sprzyjających otoczeniu tych miejsc stałą i stabilną opieką, polegającą w szczególności na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, remontowych i robót budowlanych; 3) zabezpieczenia i utrzymania w jak najlepszym stanie;
- 3) korzystania z nich w sposób zapewniający trwałe zachowanie ich wartości i autentyzmu;
- 4) popularyzowania i upowszechniania wiedzy.

O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:
1) samorządowe instytucje kultury niebędące muzeami w rozumieniu ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. 2017, poz. 972 i 1086)

- 2) organizacje pozarządowe;
- 3) jednostki samorządu terytorialnego;
- 4) uczelnie publiczne i uczelnie niepubliczne;
- 5) kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne

Minimalna kwota wnioskowana to 10 tys złotych a maksymalnie można uzyskać aż 200 000 zł dofinansowania. Maksymalny poziom dotacji w budżecie zadania wynosi 80%.

Więcej: <http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/finansowanie-i-mecenat/programy-ministra/programy-mkidn-2018/wspieranie-opieki-nad-miejscami-pamieci-i-trwalymi-upamietnieniami-w-kraju.php>

6) undusz Termomodernizacji i Remontów

Podstawowym celem Funduszu Termomodernizacji i Remontów jest pomoc finansowa dla inwestorów realizujących przedsięwzięcia termomodernizacyjne i remontowe oraz wypłata rekompensat dla właścicieli budynków mieszkalnych, w których były lokale kwaterunkowe.

Formy pomocy:

- premia termomodernizacyjna: wysokość premii termomodernizacyjnej wynosi 20% kwoty kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia termomodernizacyjnego, jednak nie może wynosić więcej niż: 16% kosztów poniesionych na realizację przedsięwzięcia termomodernizacyjnego i dwukrotność przewidywanych rocznych oszczędności kosztów energii, ustalonych na podstawie audytu energetycznego.
- premia remontowa
- premia kompensacyjna

Z premii mogą korzystać inwestorzy bez względu na status prawny z wyłączeniem jednostek budżetowych i samorządowych zakładów budżetowych, a więc osoby prawne (m.in. spółdzielnie mieszkaniowe i spółki prawa handlowego), jednostki samorządu terytorialnego, wspólnoty mieszkaniowe, osoby fizyczne (w tym właściciele domów jednorodzinnych).

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia

Więcej: <https://www.bgk.pl/samorzady/fundusze-i-programy/fundusz-termomodernizacji-i-remontow/>

7) Środki unduszu Kościelnego

Fundusz, będący w dyspozycji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych) powstał w oparciu o art. 9 ust. 1 Ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego i § 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 61, poz. 354). Stanowi formę rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie.

Dotacje z Funduszu Kościelnego są udzielane wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie,

izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciw włamaniowej i przeciwpożarowej itp.).

Ze środków Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże, ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz, takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki.

Więcej: <https://www.mswia.gov.pl/pl/wyznania-i-mniejszosci/fundusz-koscielny>

8) Środki Europejskie

8.1) Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2014 -2020

W projekcie Regionalnego programu operacyjnego województwa dolnośląskiego 2014 - 2020 zapisano między innymi, że w ramach 4 osi priorytetowej - Środowisko i zasoby, na którą przeznaczono 180 000 000 euro, przewidziano między innymi priorytet inwestycyjny nr 4.3. Dziedzictwo kulturowe. Dotyczy działań w zakresie zachowania, ochrony, promowania i rozwoju dziedzictwa naturalnego i kulturowego, na których realizację przewidziano kwotę 8 750 000 euro. Oczekiwanym rezultatem ma być zwiększenie atrakcyjności województwa dla jego mieszkańców i turystów, przy jednoczesnej ochronie istniejących zasobów dziedzictwa kulturowego. Kolejnym priorytetem, w którym RPO WD 2014 - 2020 przewiduje finansowanie inwestycji związanych z zabytkami jest szósta Oś priorytetowa - Infrastruktura spójności społecznej, na którą przewidziano kwotę 158 000 000 euro, a w jego ramach priorytet inwestycyjny nr 6.3, pt. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów, na który przewidziano kwotę 43 000 750 euro. Jako cel szczegółowy tego działania przewidziano wzmocnienie zdolności do rozwoju zdegradowanych społecznie, gospodarczo i fizycznie obszarów miejskich i wiejskich. Oczekiwanym rezultatem jest zahamowanie degradacji obszarów miejskich i wiejskich. Niezbędne są tu inwestycje w infrastrukturę, która będzie przede wszystkim służyć poprawie warunków życia ubogich społeczności zamieszkujących wymienione obszary. Działania rewitalizacyjne przyczynią się do włączenia społeczności zamieszkujących obszary peryferyjne i zdegradowane dzięki kompleksowej rewitalizacji postrzeganej w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich. Przyczyni się do ograniczenia ryzyka ubóstwa i wykluczenia społecznego. Wsparcie zostanie ukierunkowane na poprawę jakości życia mieszkańców oraz ożywienie gospodarcze i społeczne zdegradowanych obszarów, na których doszło do kumulacji negatywnych zjawisk społeczno - gospodarczych, środowiskowych i przestrzennych. Działania rewitalizacji infrastrukturalnej muszą służyć rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów społecznych i podporządkowane będą działaniom finansowanym z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Kompleksowe działania w tym zakresie obejmą remont, modernizację i adaptację istniejących budynków do funkcji społecznych, kulturalnych i edukacyjnych, odnowę zasobów mieszkaniowych (części wspólne budynków), zagospodarowanie przestrzeni publicznych, obejmując też sferę bezpieczeństwa mieszkańców (monitoring miejski) lub dostosowanie przestrzeni do potrzeb osób niepełnosprawnych, a także inwestycje w tzw. drogi lokalne, możliwie jedynie, gdy będą one stanowiły element szerszej koncepcji związanej z rewitalizacją. Wsparcie będzie udzielane na podstawie kompleksowego Programu rewitalizacji lub innych dokumentów obejmujących kwestie rewitalizacji w wymiarze społecznym, fizycznym, gospodarczym i przestrzennym. Punktem wyjścia do opracowania takiego Programu jest nasilenie

problemów społecznych na danym terytorium powiązane z dewastacją/degradacją przestrzeni. Finansowanie infrastruktury w przedsięwzięciach rewitalizacyjnych musi stanowić element uzupełniający dla realizacji celów społecznych finansowanych z EFS i być uzasadnione brakiem możliwości osiągnięcia założonych w Programie rewitalizacji rezultatów społecznych bez realizacji wskazanych działań inwestycyjnych. Priorytet inwestycyjny może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.

8.2) Program Rozwój Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020- Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego Poddziałanie: Wsparcie na badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej. Wsparcie w ramach tego typu operacji obejmuje:

·Odnawianie lub poprawę stanu zabytkowych obiektów budowlanych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego,

·Zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie z przeznaczeniem na cele publiczne.

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowanych operacji. Beneficjentami środków może być: gmina oraz instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST. Koszty kwalifikowane obejmują:

- koszty zakupu, przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych;
 - koszty prac konserwatorskich lub restauratorskich;
 - koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji;
 - koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji
- Pomoc może być przyznana jeżeli operacja:
- realizowana jest w miejscowości, należącej do:
 - gminy wiejskiej lub gminy miejsko-wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców, lub gminy miejskiej z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tys. mieszkańców;
 - będzie ogólnodostępna, w tym dostępna dla osób niepełnosprawnych;
 - spełnia wymagania wynikające z obowiązujących przepisów prawa, które mają zastosowanie do tej operacji;
 - realizowana będzie na nieruchomości należącej do wnioskodawcy lub wnioskodawca posiada prawo do dysponowania nieruchomością na cele określone w operacji w czasie jej realizacji oraz przez okres związania celem;
 - składana jest przez instytucję kultury, dla której organizatorem jest JST i została zaakceptowana przez tę jednostkę;
 - dotyczy obiektu wpisanego do rejestru lub ewidencji zabytków

Więcej na: <http://www.minrol.gov.pl/Wsparcie-rolnictwa/Program-Rozwoju-Obszarow-Wiejskich-2014-2020>

8.3) Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

VIII oś Priorytetowa Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 ma na celu ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego, zarówno materialnego, jak i niematerialnego, a także rozwój zasobów kultury. W ramach Priorytetu VIII będzie można realizować projekty przede wszystkim z zakresu zachowania dziedzictwa kulturowego: renowacji zabytków wraz z otoczeniem, konserwacji zabytków ruchomych, zabytkowych parków i ogrodów. Ponadto, dofinansowanie będą mogły uzyskać projekty mające na celu przebudowę czy rozbudowę instytucji kultury oraz szkół i uczelni artystycznych z przeznaczeniem ich na cele kulturalne

Całkowita alokacja EFRR na projekty w ramach VIII osi priorytetowej POIiŚ wynosi 467,3 mln euro. Poziom dofinansowania wynosi 85% (80% dla Mazowsza). Maksymalna wartość projektów - 5 mln euro (dla obiektów wpisanych na Listę UNESCO, znajdujących się na obszarze UNESCO – 10 mln euro).

Więcej: <http://poiis.mkidn.gov.pl/skorzystaj/jak-skorzystac-z-programu>

8.4) „Europejski undusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”.

Fundusz współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach działania "Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER", poddziałanie 19.4. „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji". Instytucja zarządzająca PROW 2014-2020 Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Teren gminy Pęcław obejmuje Lokalna Grupa Działania Kraina Łęgów Odrzańskich. W osi PV. Zachowanie dziedzictwa kult., zabytki na dotację w ramach programu przeznaczono w roku 2018 przeznaczono 50 000 euro.

Więcej na: <http://www.lgdodra.pl/>

9) Fundusz EOG – program „Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa

kulturowego” Typy działań współfinansowanych w ramach Programu:

- rewitalizacja, konserwacja, renowacja i adaptacja na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem (zakup wyposażenia może stanowić integralną część projektu);
- budowa, rozbudowa, remonty i przebudowa instytucji kultury o znacznym potencjale wpływu na społeczno-ekonomiczny rozwój regionu (zakup wyposażenia może stanowić integralną część projektu);
- konserwacja zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych, archiwaliów i zbiorów audiowizualnych, w tym filmowych (zakup wyposażenia i sprzętu służącego do konserwacji może stanowić integralną część projektu);

- rozwój zasobów cyfrowych w dziedzinie kultury, w tym: digitalizacja zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych, archiwaliów i zbiorów audio, audiowizualnych i filmowych oraz tworzenie wirtualnych instytucji kultury (zakup wyposażenia i sprzętu służącego do digitalizacji może stanowić integralną część projektu).

Wsparcie w ramach Programu skierowane jest do: jednostek samorządu terytorialnego, państwowych i samorządowych instytucji kultury, państwowych szkół i uczelni artystycznych, publicznych uczelni wyższych, archiwów państwowych, organizacji pozarządowych ze sfery kultury, kościołów i związków wyznaniowych. Więcej: <http://www.eog2016.mkidn.gov.pl/pages/pl/kirdk.php>

10) Środki od fundacji grantodawczych

Środki prywatne przekazywane przez tzw. „Fundacje grantodawcze” charakteryzują się mniejszym stopniem biurokratyzowania procedur przyznawania dotacji. Należy jednak podkreślić, że są to z reguły środki o mniejszej wysokości niż środki europejskie i krajowe.

10.1) undacja Współpracy Polsko-Niemieckiej

Jednym z priorytetów fundacji jest dofinansowanie projektów służących ochronie i zachowaniu wspólnego dziedzictwa kulturowego. O dotacje mogą ubiegać podmioty posiadające osobowość prawną. Maksymalna dotacja wynosi 80.000 PLN / 20.000 EUR i może stanowić maksymalnie 60 % całkowitych kosztów projektu

Szczegółowe informacje znajdują się na stronie fundacji: www.fwpm.org.pl

10.2) Fundacja Bankowa im. L. Kronenberga

Fundacja udziela wsparcia w ramach zadań dotyczących edukacji i rozwoju lokalnego. Jednym z najważniejszych obszarów działania Fundacji Kronenberga jest ochrona dziedzictwa kulturowego. . O dofinansowanie mogą ubiegać się fundacje, stowarzyszenia, szkoły, domy kultury, biblioteki oraz jednostki samorządu terytorialnego działające na rzecz

dobry publiczny. Szczegółowe informacje znajdują się na stronie fundacji:

www.citibank.com/poland/kronenberg/polish/index.htm

10.3) undacja KGHM Polska Miedź

Fundacja KGHM Polska Miedź wspiera inicjatywy w czterech obszarach – kultury i tradycji, sportu i rekreacji, nauki i edukacji oraz zdrowia i bezpieczeństwa. Podstawą działania Fundacji KGHM Polska Miedź są darowizny udzielane osobom fizycznym oraz instytucjom. Wszystkie instytucje, które ubiegają się o przyznanie darowizny od Fundacji KGHM Polska Miedź muszą poprawnie wypełnić wniosek zawierający szczegółowe dane o przeprowadzanym projekcie. Do każdego wniosku trzeba dołączyć:

- szczegółowy opis projektu;
- szczegółowy budżet projektu;
- statut organizacji lub inny dokument określający zasady działalności wnioskodawcy;

- kserokopię aktualnego wypisu z właściwego rejestru sądowego lub innego dokumentu potwierdzającego zarejestrowanie działalności.

W roku 2017 Fundacja przyznała w sumie 20 dotacji na prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytkach. W większości były to kościoły i zespoły klasztorne położone na obszarze woj. Dolnośląskiego a średnia wysokość dotacji wynosiła 20- 60 tys. złotych.

Więcej informacji: <http://fundacjakghm.pl/>

10.2. Środki prywatne:

Sektor prywatny jest istotnym, ale mało wykorzystanym źródłem wspomagania zadań publicznych sfery ochrony i opieki nad zabytkami, co jest uwarunkowane odpowiednimi rozwiązaniami prawnymi. Do zwiększenia udziału środków prywatnych w tym zakresie mogą przyczynić się działania państwa realizowane za pomocą tzw. partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP) i pomocy publicznej (na podstawie ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym).

Partnerstwo publiczno-prywatne stanowi formę wspierania lub powierzania zadań publicznych, w szczególności w zakresie inwestycji i usług, wskazującą na udział podmiotu publicznego, jak i prywatnego. Istotą PPP jest współdziałanie sektora publicznego i prywatnego w sferze społecznej i ekonomicznej, natomiast celem – optymalizacja wykonania zadania publicznego.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Wśród planowanych i prowadzonych przez gminę inwestycji na lata 2013 – 2017, związanych z ochroną zabytków (wedle dokumentów strategicznych gminy), znajdują się:

L.p.	Zadanie	Planowany okres realizacji	Koszty realizacji w zł	Źródło finansowania
1	Rozbudowa Ośrodka kultury, turystyki i edukacji ekologicznej w Wietszycach	2012 – 2013	650 000	PROW; środki własne Gminy Pęcław
2	Modernizacja publicznej infrastruktury rekreacyjno - turystycznej, na terenach położonych w bliskim sąsiedztwie Odry	2014-2015	Brak oszacowanych kosztów	WFOSiGW; środki Własne Gminy Pęcław
3	Przejęcie i zagospodarowanie parku w Leszkowicach	2016 - 2017	200 000	PROW; środki własne Gminy Pęcław
4	Remont świetlicy wiejskiej w Wojszynie	2013	63 936	RPO, środki własne Gminy Pęcław

Przy każdorazowym uchwalaniu budżetu gminy część środków powinna być rezerwowana na:

- prace remontowe oraz porządkowe związane z obiektami i przestrzeniami zabytkowymi regionu, w szczególności zaś na rzecz pielęgnacji i rewaloryzacji zieleni zabytkowej (parki, cmentarze), poszczególnych obiektów,
- działania edukacyjne i promocyjne związane z promocją dziedzictwa regionu,
- prace studialne, projektowe i dokumentacyjne obiektów i przestrzeni zabytkowych.

Szczególną uwagę zwraca się na brak dokumentacji umocnień „Rygla Odry”, będącego jedną z ważniejszych atrakcji regionu oraz na możliwości organizacji cyklicznych imprez kulturalnych we współpracy z miejscowymi stowarzyszeniami i instytucjami podległymi gminie.

Pożądanym rozwiązaniem jest dofinansowywanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków, za sprawą wystosowania odpowiedniej uchwały, określającej tryb i zasady udzielenia dotacji. Rada Gminy opracowuje zasady najkorzystniejsze z perspektywy lokalnej społeczności i samorządu, zaś środki wsparcia finansowego w miarę możliwości powinny utrzymywać się na stałym poziomie (odzwierciedlonym w corocznym odpowiednim procencie budżetu gminy). Dotacje celowe mogą dotyczyć najpilniejszych potrzeb konserwatorskich, mających m.in. związek z nieszczęśliwymi wypadkami.

Gmina może też wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji, prowadzoną przez organizacje pozarządowe (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie).

13. Aneksy

Załącznik 1

Wykaz stanowisk archeologicznych z obszaru gminy Pęcław

L. stanowisk	Miejscowość	Nr obszaru	Nr stanowiska na obszarze	Nr stanowiska w miejscowości	Funkcja	Kultura	Chronologia
--------------	-------------	------------	---------------------------	------------------------------	---------	---------	-------------

1	Białółka	68-21	37	3	śląd osadnictwa		ON
					punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza F
					punkt osadniczy	przeworska	
2	68-21	38	5	osada		późne średniowiecze	
				punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza c	
				punkt osadniczy		łużycka	
3	68-21	39	4	śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
				osada	przeworska	OWR późny	
				punkt osadniczy	łużycka		
4	68-21	40	2	punkt osadniczy	przeworska		
				punkt osadniczy	łużycka		
5	68-21	41	8	punkt osadniczy		ON	
				śląd osadnictwa	przeworska		
				śląd osadnictwa	łużycka		
6	68-21	42	9	punkt osadniczy		ON	
				śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
7	68-21	43	7	nieokreślona osada		późne średniowiecze	
				śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze	
				śląd osadnictwa	przeworska		
				punkt osadniczy	łużycka		
				śląd osadnictwa		neolit schyłkowy	
8	68-21	44	10	punkt osadniczy		późne średniowiecze	
				punkt osadniczy	łużycka		
9	68-21	45	6	(nieokreślona) śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
				śląd osadnictwa	przeworska		
10	68-21	46	13	punkt osadniczy		ON	

					śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa		pradzieje
11		68-21	47	12	(nieokreślona) śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa	przeworska	
					punkt osadniczy	łużycka	
12		68-21	48	16	(nieokreślona) śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
					punkt osadniczy	przeworska	
					śląd osadnictwa		neolit schyłkowy - ep. brązu wczesna
13		68-21	49	11	śląd osadnictwa	łużycka	
14		68-21	50	15	punkt osadniczy		ON
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa		pradzieje
15		68-20	59	1	osada		wczesne średniowiecze
16		68-21	105	14	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					punkt osadniczy	łużycka	
17	Drogłowice	67-21	5	5	punkt osadniczy		wczesne średniowiecze
					punkt osadniczy		pradzieje
					punkt osadniczy	przeworska	OWR
18		67-21	6	2	punkt osadniczy		późne średniowiecze-ON XV - XVI
19		67-21	7	3	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					punkt osadniczy	przeworska	OWR
20		67-21	8	4	śląd osadnictwa		późne średniowiecze XIII- XIV
					punkt osadniczy		wczesne średniowiecze X- XII
21		68-21	9	20	(nieokreślona) śląd osadnictwa	łużycka	
22		68-21	10	29	(nieokreślona) śląd osadnictwa		późne średniowiecze

					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza d-e
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza c
					punkt osadniczy	łużycka	
23		68-21	11	30	punkt osadniczy	przeworska	
					osada	łużycka	
					śląd osadnictwa		neolit schyłkowy- ep.brązu wczesna
24		68-21	12	31	nieokreślona śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa	przeworska	
25		68-21	13	8	śląd osadnictwa		ON
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza d-e
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza a
					osada	przeworska	
					cmentarzysko	łużycka	
					śląd osadnictwa		ep.brązu wczesna
26		68-21	14	9	śląd osadnictwa		ON
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa	łużycka	
27		68-21	15	6	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
28		68-21	16	25	osada hutnicza?		
29		68-21	17	26	osada hutnicza		
30		68-21	18	27	śląd osadnictwa		ON
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze
31		68-21	19	32	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
32		68-21	20	21	śląd osadnictwa		późne średniowiecze

33		68-21	21	13	nieokreślona	przeworska	
					śląd osadnictwa	łużycka?	ep. brązu?
34		68-21	22	33	(nieokreślona)		późne średniowiecze
35		68-21	23	14	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa		pradzieje
36		68-21	24	12	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
					punkt osadniczy	łużycka?	
					śląd osadnictwa		neolit
37		68-21	25	11	śląd osadnictwa	przeworska	
					śląd osadnictwa		neolit schyłkowy- ep.brązu wczesna
38		68-21	26	15	punkt osadniczy		ON
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa		pradzieje
39		68-21	27	16	punkt osadniczy	przeworska	
					śląd osadnictwa		ep. brązu wczesna
40		68-21	28	17	śląd osadnictwa		ON
					punkt osadniczy		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa	przeworska	
41		68-21	29	18	śląd osadnictwa		ON
					punkt osadniczy		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa	przeworska	
					śląd osadnictwa	łużycka	
42		68-21	30	19	śląd osadnictwa		ON
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					osada	przeworska	
					śląd osadnictwa	łużycka	
					śląd osadnictwa		neolit schyłkowy- ep.brązu wczesna
43		68-21	31	24	nieokreślona		
					punkt osadniczy		późne średniowiecze
					osada	przeworska	laten późny/ OWR

					śląd osadnictwa	łużycka	
44		68-21	32	23	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
45		68-21	33	22	śląd osadnictwa	przeworska	
					punkt osadniczy	łużycka	
46		68-21	34	28	punkt osadniczy		ON
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa	łużycka	
47		68-21	106	10	punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza e-f
					śląd osadnictwa		pradzieje
48		68-21	107	7	nieokreślona		
					punkt osadniczy		późne średniowiecze
					osada	przeworska	
					punkt osadniczy	łużycka	
					śląd osadnictwa		ep.brązu wczesna
49	Kotowice	69-22	6	9	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa		pradzieje
50		69-22	7	10	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
51		69-22	8	11	punkt osadniczy		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
52		69-22	9	7	nieokreślona		pradzieje
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					osada	przeworska	
					osada	łużycka	
					śląd osadnictwa	neolit?	
53		68-22	10	8	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa	łużycka?	
54		68-22	78	4	śląd osadnictwa		ON
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze
55		68-22	79	5	śląd osadnictwa	przeworska	
56		68-22	80	6	śląd osadnictwa		ON
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza d

					punkt osadniczy	przeworska	
57		68-21	102	1	punkt osadniczy		późne średniowiecze
					punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza d-e
					punkt osadniczy	łużycka	
58		68-21	103	2	śląd osadnictwa		pradzieje
59		68-21	104	3	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
60	Leszkowice	69-22	11	2	nieokreślona śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
					osada	przeworska	
61		69-22	12	1	cmentarzysko ciałopalne	łużycka	
62		69-22	13	3	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
63		69-22	14	4	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					osada	przeworska	
					śląd osadnictwa	łużycka	
64		69-22	15	5	śląd osadnictwa		późne średniowiecze, ON
65		69-22	16	6	nieokreślona śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					osada	przeworska	
					śląd osadnictwa	łużycka?	
66		69-22	17	7	punkt osadniczy		pradzieje
					punkt osadniczy	późne średniowiecze	
67		69-22	18	8	osada	przeworska	
					osada	łużycka	
68		69-22	19	9	śląd osadnictwa		pradzieje
					śląd osadnictwa	przeworska	
69		69-22	20	10	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
					osada	przeworska	
					osada	łużycka	
					śląd osadnictwa	neolit?	
70		69-22	21	11	śląd osadnictwa		ON
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					osada	przeworska	
					osada	łużycka	
71		69-22	22	12	śląd osadnictwa	przeworska	

					śląd osadnictwa	łużycka	
72		69-22	23	13	osada	przeworska	
					śląd osadnictwa	łużycka?	
73		69-21	191	14	osada	łużycka	
					osada	przeworska	OWR
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze
74	Pęcław	69-21	4	22	śląd osadnictwa		ON
					śląd osadnictwa		pradzieje
75		68-21	52	21	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza e-f
					śląd osadnictwa	łużycka	
76		68-21	53	20	punkt osadniczy		wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa	łużycka?	
77		68-21	54	19	śląd osadnictwa		ON
					punkt osadniczy		późne średniowiecze
					osada	łużycka	
					osada	przeworska	
78		68-21	55	18	punkt osadniczy		ON
					punkt osadniczy		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa	pradzieje	
79		68-21	56	17	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					punkt osadniczy	przeworska	
80		68-21	57	16	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					punkt osadniczy	łużycka	
					śląd osadnictwa	neolit?	
81		68-21	58	14	punkt osadniczy		późne średniowiecze
					punkt osadniczy		pradzieje
82		68-21	59	13	śląd osadnictwa		ON
					punkt osadniczy	łużycka	
83		68-21	60	12	punkt osadniczy		ON
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze
84		68-21	61	11	punkt osadniczy		późne średniowiecze
					punkt osadniczy	łużycka	
85		68-21	62	10	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa	łużycka	
86		68-21	63	9	śląd osadnictwa	łużycka	

87		68-21	64	2	śląd osadnictwa		ON
					śląd osadnictwa		pradzieje
88		68-21	65	6	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
89		68-21	66	5	śląd osadnictwa	przeworska	
					punkt osadniczy	łużycka	
90		68-21	67	4	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa	przeworska	
					punkt osadniczy	łużycka	
91		68-21	68	1	śląd osadnictwa		ON
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					osada	przeworska	
92		68-21	69	3	punkt osadniczy	łużycka	
93		68-21	70	15	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
					punkt osadniczy	przeworska	
					śląd osadnictwa	łużycka	
94		68-21	71	8	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					punkt osadniczy	przeworska	
					śląd osadnictwa	łużycka	
95		68-21	72	7	obozowisko		mezolit
					śląd osadnictwa		kpl neolit
					śląd osadnictwa		neolit schyłkowy
					osada	łużycka	
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza d-e
96	Piersna	68-21	101	1	śląd osadnictwa		ON
					cmentarzysko	łużycka	halsztat
97		69-21	169	2	obozowisko		ep.kamienia
98		69-21	170	3	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
99		69-21	171	4	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze?
100		69-21	172	5	śląd osadnictwa	łużycka	
					śląd osadnictwa		ep.kamienia
101		69-21	173	6	śląd osadnictwa		OWR
					śląd osadnictwa	przeworska	
102		69-21	174	7	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa	przeworska	OWR
					śląd osadnictwa		pradzieje
103		69-21	175	8	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					osada	przeworska	OWR
					śląd osadnictwa	łużycka	

104		69-21	176	9	osada		wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa	łużycka	
105		69-21	177	10	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
106		69-21	178	11	osada		wczesne średniowiecze
					osada	przeworska	OWR
107		69-21	179	12	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
108		69-21	180	13	nieokreślona		pradzieje
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
					osada	łużycka	
109		69-21	181	14	punkt osadniczy		pradzieje
110		69-21	182	15	śląd osadnictwa		późne średniowiecze-ON
					osada		pradzieje
111		69-21	183	16	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza e
112		69-21	184	17	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa	przeworska	OWR późny
					osada	przeworska	OWR wczesny
					śląd osadnictwa	łużycka?	
113		69-21	185	18	śląd osadnictwa		pradzieje
					śląd osadnictwa	łużycka	
114		69-21	186	19	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
115		69-21	187	20	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					osada		wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa	łużycka?	
116		69-21	188	1	osada		późne średniowiecze
					osada		wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa		pradzieje
117		69-21	189	2	punkt osadniczy		ON
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa		pradzieje
118		69-21	190	3	nieokreślona		pradzieje
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze

					osada		wczesne średniowiecze
					śląd osadnictwa		ep. brązu wczesna
119		69-21	192	21	śląd osadnictwa		ep. kamienia
120	Wierzchowni a	68-21	73	10	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					punkt osadniczy		wczesne średniowiecze faza d-e
					osada	przeworska	
					śląd osadnictwa	łużycka	
121		68-21	74	7	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					punkt osadnictwa	przeworska	
122		68-21	75	8	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza d-e
					punkt osadniczy	przeworska	
123		68-21	76	11	śląd osadnictwa	łużycka	
124		68-21	77	12	punkt osadniczy	łużycka	
125		68-21	78	13	punkt osadniczy		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa		pradzieje
126		68-21	79	14	osada		wczesne średniowiecze
					punkt osadniczy	łużycka	
127		68-21	80	15	śląd osadnictwa		pradzieje
128		68-21	81	16	punkt osadniczy		późne średniowiecze
					osada	łużycka	
129		68-21	82	1	punkt osadniczy		ON
					punkt osadniczy	łużycka	
130		68-21	83	9	śląd osadnictwa		ON
					śląd osadnictwa	łużycka	
131		68-21	84	6	punkt osadniczy		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa		ep. kamienia
132		68-21	85	5	śląd osadnictwa		ON
					śląd osadnictwa		pradzieje
133		68-21	86	4	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
134		68-21	87	3	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					osada	łużycka	
135		68-21	88	2	cmentarzysko	łużycka	halsztat

136	Wietszyce	68-21	89	12	punkt osadniczy		ON
					osada	przeworska	
137		68-21	90	11	śląd osadnictwa		ON
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze faza c
					punkt osadniczy	łużycka	
138		68-21	91	9	punkt osadniczy		ON
					śląd osadnictwa		pradzieje
139		68-21	92	8	śląd osadnictwa		ON
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					punkt osadniczy	łużycka	
140		68-21	93	1	punkt osadniczy	łużycka	
141		68-21	94	2	śląd osadnictwa		ON
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					punkt osadniczy	łużycka	
142		68-21	95	3	punkt osadniczy		ON
					punkt osadniczy		późne średniowiecze
					osada	przeworska	
143	68-21	96	4	punkt osadniczy		ON	
				punkt osadniczy		późne średniowiecze	
				osada	przeworska		
				osada	łużycka		
144	68-21	97	5	osada	łużycka		
145	68-21	98	6	śląd osadnictwa		ON	
				punkt osadniczy		późne średniowiecze	
				osada	łużycka		
146	68-21	99	10	śląd osadnictwa		ON	
147	68-21	100	7	punkt osadniczy	łużycka		
148	Wojszyn	68-20	12	1	osada	przeworska	OWR
					cmentarzysko	łużycka	
149		68-20	13	2	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					osada	przeworska	OWR
150		68-20	14	1	osada		późne średniowiecze
					osada		wczesne średniowiecze
151		68-20	15	3	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					osada		wczesne średniowiecze
152		68-20	16	4	osada	przeworska	OWR
					śląd osadnictwa		ep. kamienia

153		68-20	17	2	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
154		68-20	18	3	osada		wczesne średniowiecze
					osada	przeworska	OWR
					śląd osadnictwa		ep. kamienia
155		68-20	19	4	śląd osadnictwa		późne średniowiecze
					śląd osadnictwa		ep. kamienia
156		68-20	20	5	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
157		68-20	21	6	osada		późne średniowiecze
158		68-20	22	7	osada		późne średniowiecze
					osada		wczesne średniowiecze
					osada	łużycka	
					śląd osadnictwa		pradzieje
					obozowisko		ep. kamienia
159		68-20	23	8	osada		późne średniowiecze
160		68-20	24	9	osada		późne średniowiecze
					osada		wczesne średniowiecze
					osada	przeworska	OWR
161		68-20	25	10	osada		wczesne średniowiecze
					osada	przeworska	OWR
					śląd osadnictwa		ep. kamienia
162		68-21	35	11	osada	przeworska	
					cmentarzysko ?	łużycka	
					śląd osadnictwa		mezolit
163		68-21	36	12	osada	łużycka	

Załącznik 2

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Pęcław

(stan na marzec 2018 r.)

Nr	Miejscowość	Obiekt	Adres	Datowanie	Informacja o wpisie do rejestru zabytków/ uwagi
1	Białołęka	Historyczny układ ruralistyczny		1414	
2	Białołęka	zespół pałacowy			
		- pałac	52	ok. 1870	A/2759/718/L; wpis 26-06-1986
		- park		k. XIX w.	A/2760/572/L; wpis 02-06-1980
		- wozownia	52	ok. 1870	
		- obora	52	ok. 1870	
3	Białołęka	Kościół ewangelicki ob. rzym.- kat. parafialny p.w. MB Bolesnej	16a	ok. 1840	A/1418/376, wpis 02-04-1963
		cmentarz przykościelny	przy nr 16a	XVIII w.	A/1419/771/L; wpis 28.12.1987
		brama z fragmentem muru przykościelnego	przy nr 16a	XVII w.	
4	Białołęka	Dom mieszkalny	1	k. XIXw.	Przekształcony
5	Białołęka	Dom mieszkalny	3	ok. 1870	
6	Białołęka	Dom mieszkalny	7	ok. 1870	
7	Białołęka	Dom mieszkalny	8		nie istnieje
8	Białołęka	Stodoła	8	ok. 1900	
9	Białołęka	Dom mieszkalny	12		nie istnieje
10	Białołęka	Dom mieszkalny	28	1911 r.	
11	Białołęka	Obora ze stodołą	30	ok. 1900	
12	Białołęka	Dom mieszkalny	31	ok. 1910	Przekształcony
13	Białołęka	Dom mieszkalny	37	ok. 1880	
14	Białołęka	Dom mieszkalny	38	ok. 1910	
15	Białołęka	Dom mieszkalny	41	ok. 1870	
16	Białołęka	Dom mieszkalny	42	ok. 1870	
17	Białołęka	Dom mieszkalny	43	ok. 1900	
18	Białołęka	Dom mieszkalny	44	ok. 1900	
19	Białołęka	Dom mieszkalny	45	ok. 1870	
20	Białołęka	Obora ze stodołą	45	ok. 1870	
21	Białołęka	Dom mieszkalny	46	ok. 1900/ l. 70. XX w.	Silnie przekształcony
22	Białołęka	Dom mieszkalny	47	ok. 1900	
23	Białołęka	Kuźnia		ok. 1875	
24	Białołęka	Mleczarnia ob. dom mieszkalny	10	ok. 1905	
25	Białołęka	Remiza strażacka	obok domu	1923 r.	

			nr 1		
26	Białołęka	Szkoła	20 a	ok. 1920	
27	Borków	Przepompownia		ok. 1920/ ok. 1960	
28	Borków	Kapliczka przydrożna		XIX w.	
29	Borków	Restauracja ob. dom mieszkalny	31	XIX/ XX w.	
30	Borków	Schron bojowy I		ok. 1937/ 1943	
31	Borków	Schron bojowy II		ok. 1937/ 1943	
32	Borków	Dom mieszkalny	34	ok. 1900	przekształcony
33	Borków	Dom mieszkalny	35	ok. 1910	
34	Chwaliszewo	Zespół folwarczny			
		- dom mieszkalny „Dworek”		1896 r.	
		- bud. mieszkalny		ok. 1896 r.	
		- bud. gospodarczy		ok. 1896 r.	
35	Droglowice	Historyczny układ ruralistyczny		1580	
36	Droglowice	Zespół pałacowy			
		- pałac		ok. 1800	A/2809/387; wpis 02.04.1963
		- park		ok. 1810	A/2810/538/L; wpis 19.06.1979
		- spichlerz		k. XVIII w.	A/2811/379; wpis 02.04.1963
37	Droglowice	Stodoła	3		nie istnieje
38	Droglowice	Dom mieszkalny	6	ok. 1900	przekształcony
39	Droglowice	Dom mieszkalny	8	ok. 1905	
40	Droglowice	Dom mieszkalny	13	XIX/ XX w.	
41	Droglowice	Obora ze stodołą	13	XIX/ XX w.	
42	Droglowice	Gospoda ob. dom mieszkalny	15	ok. 1870	
43	Droglowice	Dom mieszkalny	18	ok. 1900	przekształcony
44	Droglowice	Obora ze stodołą	21	ok. 1875	
45	Droglowice	Dom mieszkalny	22	ok. 1890	
46	Droglowice	Dom mieszkalny	27	ok. 1880	przekształcony
47	Droglowice	Owczarnia ob. dom mieszkalny i bud. Gospodarczy		ok. 1870	
48	Droglowice	Szkoła ob. dom mieszkalny	4 i 4a	ok. 1890/ 1920	
49	Droglowice	Stodoła	13	XIX/ XX w.	z.d.
50	Droglowice	Obora ze spichlerzem	22	XIX/ XX w.	z.d.
51	Droglowice	Spichlerz	27	ok. 1900	
52	Golkowice	Teren pocmentarny		ok. 1870	
53	Golkowice	Obora ze spichlerzem	przy nr 4	1 ćw. XX w.	

54	Golkowice	Obora ze stodołą		ok. 1900	
55	Golkowice	Figura św. Jana Nepomucena		ok. 1740	
56	Golkowice	Kamienna droga do przystani nadbrzeżnej		ok. 1870	
57	Golkowice	Schron bojowy		1935 r.	
58	Kaczyce	Kapliczka przydrożna		pocz. XX w.	
59	Kaczyce	Dom mieszkalny	2	ok. 1910	przekształcony
60	Kotowice	Teren pocmentarny		ok. 1920	
61	Kotowice	Ruiny pałacu		ok. 1875	
62	Kotowice	Bud. mieszkalno - gospodarczy	15	pocz. XX w.	
63	Kotowice	Gospoda ob. dom mieszkalny		ok. 1870	
64	Kotowice	Szkoła ob. bud. mieszkalny	16	ok. 1910	
65	Kotowice	Stodoła	11	ok. 1870.	
66	Kotowice, Golkowice, Borków	Zespół umocnień „Rygła Odry”		ok. 1937	
67	Kotowice	Kapliczka	przy domu nr 16	XIX w.	
68	Leszkowice	Historyczny układ ruralistyczny		ok. 1320	
69	Leszkowice	Zespół dworski			
		- dwór		2 poł. XVIII w./ 1876	A/3046/1001/L; wpis 14-11-1991
		- park			A/3045/539/L; wpis 19-06-1979
		- aleja lipowa		k. XIX w.	A/3044/701/L; wpis 25-06-1986
		- spichlerz ze stodołami		ok. 1905	
70	Leszkowice	Gospoda ob. dom mieszkalny	17	ok. 1890	
71	Leszkowice	Obora ze stodołą	17	ok. 1900	
72	Leszkowice	Dom mieszkalny	18	ok. 1900	
73	Leszkowice	Dom mieszkalny	20	ok. 1890	
74	Leszkowice	Dom mieszkalny	22	ok. 1910	przekształcony
75	Leszkowice	Dom mieszkalny	23	ok. 1910	przekształcony
76	Leszkowice	Przepompownia		ok. 1925	
77	Leszkowice	Kamienna droga do przeprawy		ok. 1870	
78	Mileszyn	Zespół dworski			
		- dwór	k. nr 12	ok. 1880	

		- park	k. nr 12	ok. 1880	A/3120/537/L; wpis 19-06-1979
		- oficyna mieszkalna	12	ok. 1880	
		- oficyna miesz. – gosp.	k. nr 12	ok. 1920	
		- obora ze spichlerzem	k. nr 12	ok. 1880	
		- obora ze spichlerzem, ob. bud. gosp. - magazynowy	k. nr 12	ok. 1880	
		- chlewnia	k. nr 12	ok. 1880	
		- stodoła	k. nr 12	ok. 1920	nie istnieje
79	Mileszyn	Obora ze stodołą	4	ok. 1903	
80	Mileszyn	Obora ze stodołą	6	ok. 1900	
81	Mileszyn	Obora ze stodołą	6	ok. 1903	
82	Mileszyn	Obora ze stodołą	7	1903	
83	Mileszyn	Obora	11	ok. 1900	przekształcony
84	Pęcław	Historyczny układ ruralistyczny		ok. 1580	
85	Pęcław	Dwór (ruina)		p. XIX w.	nie istnieje
86	Pęcław	Park podworski	przy nr 7	p. XIX w.	
87	Pęcław	Dom mieszkalny	6		nie istnieje
88	Pęcław	Dom mieszkalny	13	ok. 1900	
89	Pęcław	Stodoła	16	ok. 1870	
90	Pęcław	Dom mieszkalny	16	ok. 1900	przekształcony
91	Pęcław	Dom mieszkalny	17	ok. 1900	
92	Pęcław	Dom mieszkalny	20	ok. 1900	
93	Pęcław	Dom mieszkalny	21	ok. 1890	
94	Pęcław	Stodoła	21		nie istnieje
95	Pęcław	Gospoda ob. bank	27	ok. 1875	
96	Pęcław	Gospoda ob. Urząd Gminy	28	ok. 1875	
97	Pęcław	Obora ze spichlerzem	13	ok. 1900	
98	Pęcław	Brama wraz z ogrodzeniem	13	ok. 1900	
99	Pęcław	Bud. mieszkalny ob. świetlica terapeutyczna	34	ok. 1910	
100	Piersna	Kościół filialny p.w. Nawiedzenia NMP		XV w.	A/2303/179; wpis 15-03-1961
		Cmentarz przykościelny		XVI w.	
		Mur cmentarza przykościelnego		XV/ XVII w.	
101	Piersna	Obora ze stodołą	2	ok. 1900	przekształcony
102	Piersna	Budynek gospodarczy (m.in. chlew)	3	ok. 1900	
103	Piersna	Dom mieszkalny	5	ok. 1910	

104	Piersna	Plebania ob. dom mieszkalny	22	ok. 1875	
105	Turów	Zespół pałacowy			
		- pałac	1	ok. 1875/ 1912	A/3419/965; wpis 05-07-1991
		- park	przy nr 1	XIX / XX w.	A/3420/564/L; wpis 05-06-1980
		- obora	przy nr 1	ok. 1890	
		- oficyna mieszkalna	4	ok. 1890	
106	Turów	Czworak w zespole pałacowym		ok. 1875	
107	Turów	Obora II ob. bud. gosp. w zespole pałacowym		ok. 1890	
108	Wierzchownia	Historyczny układ ruralistyczny		1300	
109	Wierzchownia	Zespół podworski			
		- dom mieszkalny (zwały z bud. gospodarczym)	26	ok. 1875	
		- obora ze stodołą (zwała z bud. mieszkalnym)	26	ok. 1875	
110	Wierzchownia	Dom mieszkalny	1	XIX/ XX w.	
111	Wierzchownia	Dom mieszkalny	5	ok. 1880	
112	Wierzchownia	Obora ze stodołą	7	ok. 1900	
113	Wierzchownia	Dom mieszkalny	8	ok. 1890	
114	Wierzchownia	Budynek gospodarczy	11	ok. 1910	
115	Wierzchownia	Dom mieszkalny	12	ok. 1910	
116	Wierzchownia	Stodoła	przy 12		nie istnieje
117	Wierzchownia	Dom mieszkalny	16	ok. 1880	
118	Wierzchownia	Dom mieszkalny	19		nie istnieje
119	Wierzchownia	Stodoła	20	ok. 1900	
120	Wierzchownia	Dom mieszkalny	22	ok. 1900	
121	Wierzchownia	Remiza strażacka	naprzeciw domu nr 8	ok. 1910	
122	Wierzchownia	Kapliczka przydrożna	naprzeciw domu nr 20	2 poł. XIX w.	
123	Wierzchownia	Stodoła	naprzeciw domu nr 14	ok. 1870	
124	Wierzchownia	Dom mieszkalny	11	ok. 1900	
125	Wierzchownia	Szkoła ob. dom mieszkalny	obok nr 14	ok. 1890/ 1 ćw. XX w.	
126	Wierzchownia	zespół dworski: - park, - pałac	zespół dworski,	XVIII/XIX w.	nr rej.: 384/346/L z 2.04.1963, (nie istnieje)
127	Więszczyce	Historyczny układ ruralistyczny		1385	
128	Więszczyce	Teren pocmentarny		ok. 1900	
129	Więszczyce	Zespół pałacowy		p. XXw.	
		- pałac (ruina)		p. XXw.	nie istnieje

		- budynek przypałacowy			nie istnieje
130	Wietszyce	Dom mieszkalny	4	pocz. XX w.	przekształcony
131	Wietszyce	Obora	5	ok. 1875	
132	Wietszyce	Dom mieszkalny	10	ok. 1890	
133	Wietszyce	Szkoła ob. dom mieszkalny	11	ok. 1890/ 1923	
134	Wietszyce	Dom mieszkalny	14	ok. 1910	
135	Wietszyce	Obora ze stodołą	14	ok. 1910	
136	Wietszyce	Gospoda ob. świetlica wiejska i dom mieszkalny	16	ok. 1900	
137	Wietszyce	Budynek gospodarczy	35	ok. 1900	
138	Wietszyce	Stodoła	14	ok. 1910	
139	Wietszyce	Pomnik ofiar I wojny światowej	naprzeciw domu nr 16	ok. 1920	
140	Wietszyce	Krzyże pokutne	przy domu nr 43	XIV – XV	
141	Wietszyce	Kapliczka przydrożna	naprzeciw domu nr 16	XIX w.	
142	Wojszyn	Historyczny układ ruralistyczny		1300	
143	Wojszyn	Teren pocmentarny			
144	Wojszyn	Kaplica ewangelicka ob. kościół filialny rzym. – kat. p.w. św. Mikołaja		ok. 1880	
145	Wojszyn	Szkoła ob. dom mieszkalny	1	ok. 1890	
146	Wojszyn	Stodoła	przy nr 2		nie istnieje
147	Wojszyn	Obora ze stodołą	przy nr 2	ok. 1880	
148	Wojszyn	Dom mieszkalny	4	ok. 1910	
149	Wojszyn	Dom mieszkalny	5	ok. 1875	
150	Wojszyn	Dom mieszkalny	7	ok. 1910	
151	Wojszyn	Budynek gospodarczy ob. budynek mieszkalno-gospodarczy	7 a (dawniej 7)	ok. 1890	
152	Wojszyn	Dom mieszkalny	8	ok. 1905	
153	Wojszyn	Dom mieszkalny	9	ok. 1900	
154	Wojszyn	Bud. mieszkalno – gosp. ob. bud. gospodarczy	11	ok. 1880	
155	Wojszyn	Dom mieszkalny	12	2 poł. XIX / XX w.	przekształcony
156	Wojszyn	Dom mieszkalny	15	ok. 1880	
157	Wojszyn	Stodoła	15	ok. 1880	
158	Wojszyn	Dom mieszkalny	16		nie istnieje
159	Wojszyn	Obora ze stodołą	21	ok. 1900	
160	Wojszyn	Stodoła	27	1889	

161	Wojszyn	Zespół domu	26		43
		- dom mieszkalny		ok. 1880	
		- stodoła		ok. 1900	
		- stodoła		ok. 1880	
162	Wojszyn	Obora ze stodołą	28	ok. 1880	44
163	Wojszyn	Kapliczka przydrożna I	przy domu nr 2	XIX w.	
164	Wojszyn	Kapliczka przydrożna II	przy bud. gosp. nr 15	XIX w.	
165	Wojszyn	Gospoda ob. dom mieszkalny	3	ok. 1890	
166	Wojszyn	Pomnik ofiar I wojny światowej		ok. 1920	

Załącznik 3

Propozycja aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Pęcław – wykaz zabytków i obszarów, które powinny zostać objęte opieką konserwatorską

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Datowanie	Uwagi
1	Białołęka	Dom mieszkalny	8	2 poł. XIX w.	Nie istnieje
2	Białołęka	Dom mieszkalny	12	pocz. XX w.	Nie istnieje
3	Drogłowice	Stodoła	3		Nie istnieje
4	Pęcław	Dwór (ruina)		pocz. XIX w.	Nie istnieje
5	Pęcław	Bud. mieszkalny	6		Nie istnieje
6	Pęcław	Stodoła	21		Nie istnieje
7	Wierzchnia	Stodoła	przy 12		Nie istnieje
8	Wierzchnia	Dom mieszkalny	19		Nie istnieje
9	Wietszyce	Pałac (ruina)		pocz. XX w.	Nie istnieje
10	Wietszyce	Budynek przypałacowy			Nie istnieje
11	Wojszyn	Stodoła	przy nr 2		Nie istnieje
12	Wojszyn	Dom mieszkalny	16		Nie istnieje
13	Mileszyn	Stodoła	W zespole dworskim	Ok. 1920 r.	
14	Białołęka	Dom mieszkalny	1	k. XIX w.	Silnie przekształcony

15	Białołęka	Dom mieszkalny	31	ok. 1910	Silnie przekształcony
16	Białołęka	Dom mieszkalny	46	ok. 1900/ I. 70. XX w.	Silnie przekształcony
17	Borków	Dom mieszkalny	34	ok. 1900	Silnie przekształcony
18	Drogłowice	Dom mieszkalny	6	ok. 1900	Silnie przekształcony
19	Drogłowice	Dom mieszkalny	18	ok. 1900	Silnie przekształcony
20	Drogłowice	Dom mieszkalny	27	ok. 1880	Silnie przekształcony
21	Kaczyce	Dom mieszkalny	2	ok. 1910	Silnie przekształcony
22	Leszkowice	Dom mieszkalny	22	ok. 1910	Silnie przekształcony
23	Leszkowice	Dom mieszkalny	23	ok. 1910	Silnie przekształcony
24	Mieszyn	Obora	11	ok. 1900	Silnie przekształcony
25	Pęcław	Dom mieszkalny	16	ok. 1900	Silnie przekształcony
26	Piersna	Obora ze stodołą	2	ok. 1900	Silnie przekształcony
27	Wietszyce	Dom mieszkalny	4	pocz. XX w.	Silnie przekształcony
28	Wojszyn	Dom mieszkalny	12	2 poł. XIX / XX w.	Silnie przekształcony

Załącznik 4

Zestawienie nazw miejscowości z obszaru gminy Pęcław w języku polskim i niemieckim

Nazwa polska	Nazwa niemiecka	Nazwa niemiecka w latach 30. i 40. XX w.
Białołęka	Weißholz	
Borków	Reinberg	
Drogłowice	Drogelwitz	Eichendamm
Golkowice	Golkowitz	Eberwald
Kaczyce	Kattschütz	
Kotowice	Kottwitz	Niederfähreichen
Leszkowice	Leschkowitz	Oberfähreichen
Mileszyn	Milchau	
Pęcław	Putschlau	
Piersna	Pürschen	
Turów	Wegnersau	
Wierzchownia	Würchland	
Wietszyce	Wettschütz	
Wojszyn	Woischau	Oderwald